

Milli Mücadelede Sebîl'ür- Reşâd Dergisi Ve Eşref Edib'in “Maraş Ve Ayntabluların Kahramanlıkları” İsimli Makalesi

Sebîl'ür- Reşâd Journal and Eşref Edib's Article about Bravery of Maraş People and Ayntab People in National Struggle

Orhan DOĞAN*
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Özet

Bu makalede Eşref Edib'in, Sebîl'ür-Reşâd'ta yazdığı “Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları” isimli Osmanlı Türkçesi ile yazılmış makale ile ilgili bazı açıklamalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu makalede öncelikli olarak Mehmet Akif Ersoy ve yakın dostu Eşref Edib'le özdeşleşmiş olan Sebîl'ür-Reşâd ve bu derginin Millî Mücadele'ye katkısı ele alınmıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra vatanın işgal tehlikesi ile karşı karşıya kalması üzerine Millî Mücadele yıllarında Sebîl'ür-Reşâd Dergisinde yazılan makaleler gerek Batı Anadolu ve gerekse İç Anadolu bölgelerinde verilen mücadeleyi yazılılarıyla destekleyerek Türk milletinde millî şuuru uyandırmış ve bu şuurun verdiği ilham ve manevi güçle özellikle Batı Anadolu Bölgemizde Yunanlılara karşı başarılı bir mücadele verilmiştir. Dergi, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki iki önemli şehrin düşman işgaline karşı vermiş olduğu mücadeleyi, “Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları” isimli makaleyle gündeme getirerek Anadolu'nun genelinde verilen mücadelenin de bir nevi sesi olmuştur. Makalede Maraş'ın ve Antep'in, (Kahraman) Maraşlı ve (Gazi) Antepliler tarafından nasıl düşmana karşı savunulduğunun Sebîl'ür-Reşâd'ı ziyarete gelen Maraşlılar tarafından anlatılması konu edinilmiştir.

Bu makaleden hareketle I. Dünya savaşı sonrası Anadolu'da başlayan Millî Mücadele hareketi çerçevesinde Maraş ve Antep bölgesindeki mücadeleyi, konuyla ilgili yapılan diğer araştırmalarla destekleyerek değerlendirmeye çalıştık.

Anahtar kelimeler: Millî Mücadele, Sebîl'ür-Reşâd, Mehmet Akif, Eşref Edib, Maraş, Antep (Ayntâb).

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı öğretim Üyesi.

Abstract

In this study, some evaluations and researchments has been studied about "Maraş ve Ayıntabluların Kahramanlıkları" wich was written in Sebîl'ür Reşad magazine which was in Ottoman Turkish. Firstly, Sebîl'ür-Reşad magazine, which was identified with Mehmet Akif Ersoy and his close friend Eşref Edib, and contributed greatly to National Struggle was studied in this study. After mondroarmistice the Country was faced wit occupation in the National Struggle years This magazine's articles had awakend the Turkish nation to have national concious. They struggled against the Greeks in West Anatolia by means of this concious, given by his articles. The magazine has been the voice of the struggle that has given all over Anatolia by bringing up the article named "Maraş ve Ayıntabluların Kahramanlıkları". In this study, we began our study from this article to evaluate struggle which started in Anatolia after the First World War within the framework of the national Struggle and Struggle in Antep, Maras by supporting the other research on the issue has been tried. In this sample article, named as "Maraş ve Ayıntabluların Kahramanlıkları", their honourable Struggle was narrated against the English and the French. Starting from this article, we tried to evaluate struggle in Marash and Antep during National struggle after the First World War with the help of works done on the subject.

Key Words: National Struggle, Sebîl'ür Reşad Magazine, Mehmet Akif, Eşref Edib, Maraş, Antep.

I. Dünya savaşından mağlup ayrılan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 yılında Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştı. İngiltere ve diğer müttefikler, antlaşmanın yorumu açık maddelerini, işgallerine sebep olarak göstermişlerdir.¹ İngiltere, I. Dünya savaşı sırasında gizlice imzalanmış olan Sykes-Picot antlaşmasını ihlal etmiş², Fransa'ya bırakılan ve petrol sahası olan Musul vilayeti ile birlikte Birecik, Urfa, Maraş ve Antep'i işgal etmeyi tasarlamıştı.³ Nitekim Musul petrolerini elinden kaçırmak istemeyen İngilizler, Mondros mütarekesinde işgale hak tanıyan açık bir hüküm olmamasına rağmen mütarekenin 7. maddesini ileri sürerek söz konusu yerleri işgal etmeye başladılar.⁴ Buna göre İngiliz askeri kuvvetleri, bölgedeki Türk olmayan halkın baskı altında olduğu bahanesiyle 1 Kasım 1918'de antlaşma hattını geçerek 3 Kasım 1918'de Musul'u

¹ Yaşar Akbıyık, **Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.6.

² Kemal Çelik, **Milli Mücadele'de Adana ve Havalisi (1918-1922)**, TTK, Ankara, 1999, s. 107.

³ Ayhan Öztürk, **Milli Mücadele'de Gaziantep**, Kayseri, 1994, s.26; Kemal Çelik, **Milli Mücadele'de Adana...**, s.53.

⁴ Çelik, **Milli Mücadele'de Adana...**, s. 53.

işgal ettiler.⁵ Halep'ten Kilis'e gelen İngiliz kuvvetleri, 1 Ocak 1919'da Antep'i*, bir süre sonra da 22 Şubat 1919'da Maraş'ı işgal ettiler.⁶

Yaklaşık altı yedi asırdan beri düşman ayağı değmemiş Maraş'ta İngiliz işgali sekiz buçuk ay sürdü. Bu sebeple işgal, Maraş halkı üzerinde şok etkisi yaptı. İngilizler, Türk halkının işgale boyun eğmeyeceğini tahmin ediyorlardı, zaten kendileri de buraya geçici olarak gelmişlerdi. Onlar, esasen Musul'u alabilmek için burayı Fransa'ya karşı bir koz olarak kullanmak üzere işgal etmişlerdi. İngilizlerin yaklaşık sekiz buçuk aylık işgal dönemi, genel olarak olaysız geçmişti. Zira İngilizler önceleri, Ermenilerin Türkler aleyhine attıkları yalanlara kanmışlarsa da daha sonra onların şikâyetlerinin gerçek dışı söylentilerden ibaret olduğunu anlamışlardı. İngilizlerin bu tutumunun oluşmasında, askerleri içerisinde bulunan Müslüman askerlerin büyük rol oynadığı bilinmektedir.⁷

15 Eylül 1919 tarihinde İngiltere ve Fransa arasında Suriye İtilafnamesi imzalanmış, bu antlaşmaya göre Fransa, Musul'daki petrol haklarını İngiltere'ye bırakacak, buna karşılık Urfa, Antep ve Maraş sancakları kendisine kalacaktı.⁸ Fransızların, İngilizlerle yaptıkları antlaşma sonrası oluşan yeni durum üzerine, 29 Ekim'de Yüzbaşı Joly komutasındaki bir kısım Fransız askeri Maraş'a gelmiş ve iki devlet arasında Maraş'ın devir-teslimi konusunda görüşmeler yapılmıştı. 30 Ekim'de Yüzbaşı Fouquet komutasındaki 412. Alaydan yarım bölük, Ermeni alayının birinci taburu ve bir süvari takımı şehri işgal etmişlerdi.⁹ Fransızların Maraş'ı işgalinden hemen sonra olaylar başlamış ve Kasım 1919 tarihli bir telgraf emri ile Yüzbaşı Andrea Osmaniye'deki görevine ek olarak Maraş Sancağına görevlendirilmişti.¹⁰

31 Ekim 1919 tarihindeki Sütçü İmam olayı, Maraş açısından işgalin dönüm noktası olmuştu. Kaledeki Türk Bayrağının indirilmesiyle 28 Kasım Maraşlının kara sabahı oldu. Maraşlılar, kale burcundaki bayrağını göremeyince

⁵ Salahi R. Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, C. I, Ankara, 1987, s.17; Çelik, Milli Mücadele'de Adana..., s. 9.

* İngilizlerin Antep'e gelmeleri 17 Aralık 1918'dir. Ancak resmi işgal 1 Ocak 1919'dur.

⁶ Akbıyık, **Milli Mücadelede...**, s. 6,9; Bilgehan Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması**, İstanbul, 2009, s.76.

⁷ Akbıyık, **Milli Mücadelede...**, s. 47.

⁸ Özalp, **Mustafa Kemal ve...**, s. 40.

⁹ Akbıyık, Yaşar, "Maraş'ın Düşman İşgalinden Kurtulmasında Atatürk'ün Rolü", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.V., S.X, Mart 1987.

s. 226-227; Akbıyık, **Milli Mücadelede...**, s. 74-75.

¹⁰ Çelik, **Milli Mücadele'de Adana...**, s. 119; Kerr, **The Lions of Marash**, Albany, 1973, s.104.

büyük bir endişeye kapıldı. Bu hadise üzerine Maraşlı Türklerin işgalcilere karşı nefretleri daha da arttı.¹¹ Bayrak hadisesini takiben Aslan Beyin reisliği altında Maraş'ta Müdafaayı Hukuk Teşkilatı kurulmuş ve böylece Maraş Milli mücadelesi başlamıştı. 23 Ocak'ta yoğun bir şekilde şehir içi savaşına dönüşen bu mücadele, 11 Şubat 1920 gününe kadar devam etti. Neticede 10-11 Şubat gecesi Fransızlar 22 gün kendileriyle kahramanca çarpışan Maraşlıların karşısında daha fazla dayanamayarak İslâhiye'ye doğru çekilmek zorunda kalmışlar ve böylece Maraş işgalden kurtulmuştu.¹²

1 Ocak 1919'da Antep'i işgal eden İngilizler, yaklaşık on ay sonra Ekim 1919 sonunda Antep'i Fransız işgaline terk ettiler. 29 Ekim'de Fransız komutan Kolonel Saint Mari, İngilizlerden Antep'in işgalini devraldı. Bir süre sonra da 5 Kasım 1919'da Ermeni gönüllülerinden oluşan Fransız Birlikleri Antep'e girdiler.¹³

Fransızların işgalinin ardından Antep'te, gerek köylerde ve gerekse şehir merkezinde Fransızların taşkınlıkları gün geçtikçe artıyordu. Bilhassa Ermeni ve Fransız askerlerine güvenen yerli Ermeniler rastladıkları Türkleri tehdit ediyor ve dövüyorlardı. Bu gelişmeler üzerine Cemiyet-i İslâmiye, Antep'in Fransızlar tarafından işgalini protesto etti.¹⁴

21 Ocak 1920'de on iki yaşındaki Mehmet Kamil'in Fransız askerlerince şehit edilişi, 28 Mart'ta Şahin Bey'in şehadeti Antep'lilerin sabrını taşırdı.¹⁵ 1 Nisan'da, Antep'te Türklerle Fransız ve Ermeniler arasında korkunç bir savaş başladı. Fransızlar Antep'i insafsızca top ateşi altına almışlardı. Hafif silâhlarla donatılan Türk milli kuvvetleri ile düşman kuvvetleri arasında sayı ve silâh bakımından büyük bir dengesizlik vardı.¹⁶ Ayrıca Ocak 1921'in başı itibarıyla

¹¹ Yaşar Türkkorur, "Tarihte Kahramanmaraş", **Dünyada Madalyalı Tek Şehir, (64.Özel Sayı)**, Ankara, tarihsiz, s. 11; Cengiz Gönen, **Ulusal Kurtuluş Savaşının İlk Kahramanı MARAŞ**, Ankara, 2005, s.108-109; Mehmet Yusuf Özbaş, **DÂVA 1920 MARAŞLI-FRANSIZ HARBİ**, (Tarihsiz), s. 202, 209-220.

¹² Daha geniş bilgi için bkz., Orhan DOĞAN, "İngiliz ve Fransız İşgali Altındaki Maraş'ın Kurtuluş Mücadelesi (Önemli Olaylar-Öne Çıkan İsimler)", **Kahramanmaraş Tarihi ve Sanatı Üzerine, KSÜ Yayınları**, Kahramanmaraş, 2008, s.251-274; DOĞAN, Orhan, "Milli Mücadele'de Maraş Ve Mustafa Kemal", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Dergisi, S.42, İstanbul, 2007**.

¹³ Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s.76, 94-101.

¹⁴ Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s. 128,142; 1895 yılında Antep'te kurulan Maarif-i Mahalliye Cemiyeti, Antep savunmasının başladığı dönemde Cemiyet-i İslâmiye ismi altında faaliyet göstermiştir. Daha sonra Heyet-i Merkeziye adını alan Cemiyet, ilk açık toplantısını yaparak savaşın yönetimini eline aldı. Bkz. Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s.142.

¹⁵ Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s. 133, 184-185.

¹⁶ Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s.192-193.

Antep erzak bakımından büyük sıkıntı içine girmişti. Dışarıyla irtibatı kesilen ve yardım alamayan Antep halkı, onbir aylık direnişin sonunda hiç olmazsa onurlarını korumanın teminatını almak suretiyle şehri teslim etmek zorunda kalmışlardır. Böylece Fransızlar 8 Şubat 1921'de Antep şehrini tamamen ele geçirmiş ve 9 Şubat'ta 11 maddelik teslim antlaşması imzalanmışlardı.¹⁷ Antep'in düşman eline geçmesi vatanın her tarafında çok büyük üzüntü ile karşılandı. Daha sonra 20 Ekim 1921'de Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşmasının imzalanması sonucunda¹⁸ 25 Aralık 1921'de Fransızlar şehri terk ettiler.

Milli Mücadele yıllarında Mehmet Akif, Anadolu'daki milli mücadelenin manevî öncülerinden biri olarak Türk milletini irşad etmekle üzerine düşen tarihi sorumluluğu layıkıyla yerine getirmiştir. Akif, Balkan Harbi sırasında "Sırat-ı Müstakim" Dergisini* çıkarmış, daha sonra da İstanbul'da Sebîl'ür-Reşad Dergisinde yayımladığı makalelerinde, Anadolu halkının azimli ve kahramanca direnişini desteklemiştir. Mehmet Akif, 1920 yılının Ocak ayı sonunda Eşref Edib'le birlikte düşman işgali altındaki İstanbul'dan "*Harekât-ı Milliye'nin başladığı cepheye*", Balıkesir'e gitti. Edip'in ifadesiyle "*O taraflarda bir avuç kahramanını müdafası, bu güzel topraklar için canlarını siper etmesi Akif üzerinde büyük bir tesir husule getirmiştir.*"¹⁹ Akif, 6 Şubat 1920 tarihinde Balıkesir Zağanos Paşa Camii kürsüsünde, Millî Mücadele lehinde vaaz vermiştir.²⁰ Vaazında halkı birlik ve beraberliğe, işgalcilere karşı direnişe çağırmıştır. Eşref Edib²¹ ise Akif'in ağzından çıkan her kelimeyi not etmektedir. Bu notlar, ilk olarak Balıkesir'de çıkan İzmir'e Doğru gazetesinin 1 Şubat 1920 tarihli 24. sayısında, akabinde de Sebîl'ür-Reşad'ın 12 Şubat 1336/1920 tarihli 458. nüshasında yayımlanmıştır.²²

Mehmet Akif, Balıkesir'de görevini tamamlayıp İstanbul'a dönmüş ve bir süre sonra da Mustafa Kemal Paşa'nın daveti üzerine²³ artık İstanbul'da kalmanın

¹⁷ Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s.280-281.

¹⁸ Pamuk, **Bir Şehrin Direnişi...**, s.310.

* Mehmet Akif'in şiirlerini yayımladığı derginin ismidir. Sırat-ı Müstakim daha sonraki yıllarda Sebîl'ür- Reşad adıyla yayın hayatını sürdürmüştür.

¹⁹"Sırat-ı Müstakim ve Sebîl'ür-Reşad Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu", <http://www.mehmetakifarastirmalari.com/index.php?option=com...>Fad-dergileri... , 21.05.2011.

²⁰ Ahmet Kabaklı, **Mehmet Akif**, İstanbul, 1984, s. 31.

²¹ İstiklal Marşımızın yazarı Mehmet Akif Ersoy'un yakın dostu ve Sebîl'ür-Reşad Dergisinin sahibi.

²²"Sırat-ı Müstakim ve Sebîl'ür-Reşad Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu", <http://www.mehmetakifarastirmalari.com/index.php?option=com...>Fad-dergileri... , 21.05.2011.

²³ Mustafa Kemal Paşa'nın Sebîl'ür-Reşad'ın Ankara'da neşredilmesi gerektiği yönündeki arzusu üzerine Akif'in Ankara'ya davet edildiği anlaşılmaktadır. Davetin, İstanbul'a

millî birlik ve beraberliğe yarar sağlamayacağını düşünerek Ankara'ya gitmeye karar vermiştir. 1920 yılının Nisan ayı başından itibaren İstanbul'dan ayrılırken Eşref Edib'e; Millî Mücadele konusunda halkın doğru bir şekilde bilgilendirilmesi gerektiği ve bu konuda kendisine büyük görevler düştüğü zira İstanbul'da durmanın bir fayda sağlamayacağını, bu sebeple Anadolu'ya gidip çalışmalar yapmak gerektiğini ifade etmiştir. Bu sebeple vakit kaybetmeden Ankara'ya hareket edeceğini belirttikten sonra Sebîl'ür-Reşâd'ın kılışesini alıp, kendisinin de hemen gelmesi gerektiğini²⁴ söylemiştir. Akif, Eşref Edib'e, Meşihattakilerle de görüşüp Millî Mücadele Harekâtı aleyhinde yanlış tavır sergilememeleri gerektiği uyarısını da yapmış²⁵ meclisin açılışından bir gün sonra 24 Nisan 1920'de Ankara'ya ulaşmıştır.²⁶ Eşref Edib, Akif'in uyarısını dikkate alarak Sebîl'ür-Reşâd'ın²⁷ İstanbul'da yayın faaliyetini sürdürmeyeceğini düşünmüş ve 1920 yılının Temmuz ayı ortalarında Kastamonu'ya gitmiş²⁸ ve burada Mehmet Akif'le buluşmuştur.

Kastamonu'da yayınlanan Açıksöz Gazetesi'nin, 22 Teşrinisani 1336 (22 Kasım 1920) tarihli nüshasında, Sebîl'ür-Reşâd'ın ilk nüshasını burada neşredebileceği yönünde haber vermiş ve iki gün sonra 24 Teşrinisani 1336'da Sebîl'ür-Reşâd neşredilmiştir. Derginin, 464 numaralı ilk nüshasında Eşref Edib, *İngilizlerin İstanbul'u işgal ederek zulüm ve tazyiklerini artırdıklarını, maddî, manevî bütün hürriyet-i islâmiyeyi selb ettiklerini, her şeyi tahakküm ve iradeleri altına aldıklarını* ifade etmiş, *bunun üzerine Müslümanlığı ve Müslümanların hukukunu müdafaa hususunda hiçbir tesir altında kalmayarak daima istiklâlî efkârını*

gönderilen hatırlı kişiler aracılığıyla gerçekleştiğini düşünebiliriz. Bkz., Kadir Mısırlıoğlu, **Ali Şükrü Bey**, İstanbul 1978; Feridun Kandemir, **Cumhuriyet Devrinde Siyasi Cinayetler**, İstanbul 1955, s.3-57; Mahir İz, **Yılların İzi**, (2.Baskı), İstanbul 1996, s.89-94; Sebîl'ür-Reşâd, S.237, C. 10, Ocak 1957, s.184; M. Emin Erişirgil, **Mehmet Akif- İslamcı Bir Şairin Romanı**, Ankara 1956, s.409.

²⁴ M.Ertuğrul Düzdağ, **Safahat**, İstanbul, 1987, s. 37; Eşref Edib Fergan, **Mehmed Akif, Hayatı ve Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları**, C.1, İstanbul 1938. s.139.

²⁵ Eşref Edib, **Mehmed Akif...**, s.139.

²⁶ Düzdağ, **Safahat**, s.80, 90-93.

²⁷ Eşref Edib ve Mehmet Akif Ersoy'un birlikte çıkardıkları dergidir. 1908 yılından başlayarak 1966'ya kadar çeşitli aralarla 58 yıl boyunca 1107 sayı yayımlanmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında yoluyla millî mücadele hareketini desteklenmiştir. Memleket meselerine duyarlı yayıncılık felsefesi izleyen dergi ara ara kapatılmalarına maruz kalmıştır. Derginin en büyük özelliklerinden birisi de Safahat'ın tamamına yakınının burada yayımlanmasıdır.

²⁸ Hüsnü, Açıksöz, **İstiklâl Harbinde Kastamonu**, Kastamonu Vilâyet Matbaası 1933, s.97-100; Ayrıca Bkz., Zeki Sarıhan, **Mehmet Akif**, Kaynak Yay. İstanbul 1996, s. 116; Ayrıca Bkz., "Sırat-ı Müstakim ve Sebîl'ür-Reşâd Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu", <http://www.mehmetakifaraştirmalari.com/index.php?option=com...Fad-dergileri...>, 21.05.2011.

muhafaza etmiş bulunan Sebîl'ür-Reşâd'ın İstanbul'da intişarına imkân kalmadığını... bu sebeple Kastamonu'da kaldıkları müddetçe Sebîl'ür-Reşâd'ın burada intişar edeceğini²⁹ açıklamıştır.

Mehmet Akif Ankara'ya yerleştikten sonra Milli Mücadele Harekâtını canlı tutmak ve halkta birlik, beraberlik ve dayanışma ruhunu perçinlemek için Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar, Antalya, Afyon, Konya ve Kastamonu'ya giderek vaazlar vermişti.³⁰ Mehmet Akif'in Kastamonu Nasrullah Camii'ndeki 19 Kasım 1920 tarihinde irad ettiği vaazının özeti, Sebîl'ür-Reşâd'ın 464 numaralı sayısında on bir sayfa olarak neşredildi.³¹ Akif'in Nasrullah Camii'ndeki vaazının basıldığı Sebîl'ür-Reşâd sayıları Anadolu'nun bütün illeri ile sancak ve kazalarındaki valilere, mutasarrıflara, kaymakamlara ve müftülere gönderildi. Sebîl'ür-Reşâd'ın bahse konu olan bu sayısının ulaştığı her yerde büyük heyecan uyandırdığı ve Akif'in bu vaazına olumlu tepkiler geldiği anlaşılmaktadır. Bu vaaza ilk olumlu tepki de merkezi Diyarbakır'da olan el-Cezire cephesi komutanı Nihad Paşa'dan gelmiştir. El-Cezire kumandanı Nihat Paşa, bu vaazıyla ilgili olarak Akif'e çektiği telgrafta şunları söylemiştir: *"Nasrullah Cami-i şerifi'nde irat buyurduğunuz mev'izenin bulunduğu mecmuanın ancak bir nüshası elde edilebilmiştir. Diyarbakir Cami-i Kebiri'nde müminlere okunmuştur. Fakat bu istifade pek mahdut kalacağından cephe muntakasını teşkil eden Elaziz, Diyarbakir, Bitlis, Van vilayetleriyle civar müstakil mutasarrıflık (o günkü idari taksimatta idari birim)' lar halkı da nasibedâr edilmek ve şerefiyle, hukuku doğrudan doğruya zat-ı âlinize ait olmak üzere Diyarbakir vilayet matbaasında tab' ve teksir edilerek bütün cepheye dağıtılmıştır. Cenab-ı Hak'kın vatanperver ve dinî gayretlerinizi meşkûr eylesmesi temennisiyle*

²⁹ **Sebîl'ür-Reşâd**, No.464, 25 Teşrinisani 1336 (25 Kasım 1920)'dan naklen Eşref Edib, **Mehmed Akif...**, s. 141-142.

³⁰ M.Ertuğrul Düzdağ, **Safahat**, s. 37.

³¹ Mehmet Akif, **İstiklâl Savaşı Hitabeleri**-Manastırlı İsmail Hakkı, **Vaizler**, (Neşreden: Bahar Yayınevi), İstanbul 1983, s.488-519; Hasan Boşnakoğlu, **İstiklâl Marşı Şairimizin İstiklâl Harbindeki Vaazları**, İstanbul 1981, s.38-64; Mehmet Akif Ersoy, **Kur'an-ı Kerim'den Âyetler, mev'izeler** (Der. Suat Zühtü Özalp), Sevinç Mat. Ankara 1968, s. 168-195; Abdülkerim Abdülkadiroğlu-Nuran Abdülkadiroğlu, **Mehmet Akif'in Kur'an-ı Kerim Tefsiri Mev'ize ve Hutbeleri**, Diyanet İşleri Bşk. Yay., Ankara 1992, s.137-160; Mehmet Kaplan-İnci Enginün-Birol Emil vd., **Devrin Yazarlarının Kalemıyla Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal**, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1992, s.359-390; Derginin 464-466. sayıları Kastamonu'da yayımlandı, bahse konu olan 464. sayı o kadar ilgi gördü ki birkaç kere basılıp Anadolu'ya ve askere dağıtıldı. 467. sayıdan itibaren yayıma Ankara'da devam edildi. Derginin etkisi o kadar büyüktü ki, yaydığı yoğun duyguların, hâkimiyetindeki Türk halklarını etkilenmesinden korkan Rusya, gazetenin ülkeye girişini yasaklamıştır. Bkz., <http://www.harbiforum.org/turkiyemiz/127131-mehmet-akif-ersoy-hayati-resimli.html>, **21.05.2011**; "Sırat-ı Müstakim ve Sebîl'ür-Reşâd Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu", <http://www.mehmetakifastirmalari.com/index.php?option=com...> Fad-dergileri... , **21.05.2011**.

*hürmetlerimi takdim ederim.*³² Karşılığında Mehmet Akif de Nihat Paşa'ya teşekkürlerini telgrafla bildirmiştir.

Mehmet Akif, yaklaşık iki ay kadar Kastamonu'da kaldıktan sonra 25 Aralık 1920 günü Eşref Edib'le birlikte Sebîl'ür-Reşâd'ın başlık klişesini de alarak Ankara'ya gitti.³³ Ankara'ya geldiğinde Mustafa Kemal Paşa, Akif ile görüşmüş, İstanbul'da iken Millî Mücadele lehine yazmış olduğu yazılardan dolayı takdirlerine mazhar olmuş ve özellikle Kastamonu'da yaptığı konuşmalar için "Sevr muahedesinin memleket için ne kadar fecî bir idam hükmü olduğunu Sebîl'ür-Reşâd kadar hiçbir gazete memlekette neşredemedi. Manevî cephemizin kuvvetlenmesine Sebîl'ür- Reşâd'ın büyük himmeti oldu. Her ikinize de (Akif ve Eşref Edib) bilhassa teşekkür ederim."³⁴ demiştir.

Eşref Edib'in Sebîl'ür-Reşâd'ta "Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları"³⁵ ile ilgili yazdığı makalesinde, Maraşlı Hoca Efendilerden Antep Müdâfa-i Hukuk Re'isi Kuşuczâde Hamdi Efendi ve Maraş Medresesi Müderrisi Cerîdizâde Muhammed Emin Efendi ile yapılan konuşmalar yer almaktadır. Bu konuşmanın daha ilk başında, Hoca efendilerin ağzından şu ifadeler nakledilmektedir: "Biz sizi burada bulduğumuzdan dolayı ne kadar memnunuz ki... Sebîl'ür-Reşâd'ın Kastamonu'da intişarını yolda haber aldık. Ve Anadolu'da çıkan ilk nüshasını Pozantı'da okuduk. Bilhassa Üstad'ın mev'izası bizi pek müteessir etti. Elden ele gezen bu mev'ize camilerde okunmaktadır".³⁶ Bu ifade, Sebîl'ür-Reşâd'ın Millî Mücadele yıllarında Anadolu'nun şehirlerine kadar ulaştığının bir teyidi idi.

Yunan ordularının Ankara'ya doğru ilerlemesi Ankara'yı telaşlandırmış, daha güvenli olan bölgelere bilhassa Kastamonu ve Kayseri'ye çekilmek durumu ortaya çıkmıştı. Bu gelişme üzerine hükümet, hazineyi ve önemli resmi evrakı Kayseri'ye nakletmiş, hatta hükümet ve Meclisin de buraya nakli düşünülmüştü.

³² Ahmet Kabaklı, **Mehmet Âkif**, İstanbul, 1984, s.34; **Sebîl'ür-Reşâd**, S.468, C.18, 17 Şubat 1337 (17 Şubat 1921), s.315; **Sebîl'ür-Reşâd**, S.469, C.19, 24 Şubat 1337 (24 Şubat 1921), s.4-5; Der. Ömer Rıza Doğrul, Kur'andan Ayetler ve Nesirler, Yüksel Yayınevi, İstanbul 1944, s.320-321; M.Ertuğrul, Düzdağ, Mehmed Akif Ersoy, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996, s. 103.

³³ Eşref Edib, **Mehmed Akif...**, 1960, s.151.

³⁴ M.Ertuğrul Düzdağ, **Safahat**, İstanbul, 1987, s.39.

³⁵ Eşref Edib, **Sebîl'ür-Reşâd**, "Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları", H. 24 Cemaziye'l-Evvel 1339 Perşembe, (Miladi 3 Şubat 1921), Rumi 3 Şubat 1337, (M. 3 Şubat 1921), Sayı 467, Cilt 18, ss.296-304.

³⁶Eşref Edib, **Sebîl'ür-Reşâd**, H. 24 Cemaziye'l-Evvel 1339 Perşembe, (M. 3 Şubat 1921), R. 3 Şubat 1337, (M. 3 Şubat 1921), Sayı 467, Cilt 18, s. 304, 296; Sarıhan, **Mehmet Akif**, s. 131.

Akif'in, Meclisin Kayseri'ye taşınması tartışmaları sırasında³⁷ Eşref Edib'e "*Sen kışeyi al, Kayseri'ye git. Sebîl'ür-Reşâd'ı orada çıkar. Arkamızdaki Müslümanlar yeise ümitsizliğe düşmesinler. Sakarya inşallah düşmana mezar olacak*",³⁸ ifadelerinin arkasından Eşref Edib Kayseri'ye gitmiş ve bir süre orada kalmıştır. Sebîl'ür-Reşâd, bundan sonra Kayseri'de yayına başlamış, burada 24 Eylül 1921'de sadece bir sayısı (490.sayı) yayımlanmıştır.³⁹

Büyük zafer kazanılmış ve 9 Eylül 1922 tarihinde Türk ordusu İzmir'e girmiştir. Bu olumlu gelişmelerden sonra Sebîl'ür-Reşâd'da 30 Ağustos zaferiyle ilgili müellifinin adı belirtilmeyen ilk makale 31 Ağustos 1922 tarihinde "Allahüekber" başlığı adı altında yayımlanmıştır.⁴⁰ 7 Eylül 1922 tarihli sayısında ise "İslâm'ın Büyük Zaferi" başlığını taşıyan, zafer ile ilgili ikinci makale yayınlanır.⁴¹ Derginin 21 Eylül 1338 (1922) tarihli sayısında da Mustafa Kemal Paşa'nın zaferle ilgili 13 Eylül 1338 (1922) tarihli "Büyük ve Asıl Türk Milleti" diye başlayan ve zaferi anlatan beyanamesine yer verilmektedir.⁴²

12 Nisan 1923'te Sebîl'ür-Reşâd'ın Ankara'da son sayısı çıktı. Bu sırada tarihi görevini tamamlamış olan I. Meclis, 1 Nisan 1923'de seçim kararı almıştır. Yeniden aday olmayı düşünmeyen Akif, Eşref Edib'le birlikte Mayıs 1923'te İstanbul'a döndüler. Bu tarihten sonra Sebîl'ür-Reşâd'ın İstanbul'da yayımlandığı anlaşılmaktadır. Derginin 1925 yılına kadar 641 sayısı çıkmıştı. 1948'den 1966 yılına kadar 362. sayısı yayımlanmış olan dergi, aynı yıl yayın hayatına son vermiştir.⁴³

Sebîl'ür-Reşâd Dergisi, yukarıda da ifade etmiş olduğumuz üzere Milli Mücadele sürecinde, gerek batı Anadolu gerekse İç Anadolu bölgelerinde verilen mücadeleyi yazılarıyla desteklemiştir. Ayrıca Güney Cephesindeki iki önemli

³⁷Mehmet Akif, Meclisin Kayseri'ye taşınması yönündeki düşüncelere şiddetle karşı çıkmış, Ankara'nın tahliye edilmemesi gerektiği hususunda mecliste ikna edici uyarılarda bulunmuştur. Bkz., Eşref Edib, **Mehmed Akif...**, 1960, s.182-183.

³⁸ Eşref Edib, **Mehmed Akif...**, 1960, s. 163.

³⁹"Sırat-ı Müstakim ve Sebîlürreşad Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu", <http://www.mehmetakifarastirmalari.com/index.php?option=com...Fad-dergileri...>, 21.05.2011.

⁴⁰ **Sebîl'ür-Reşâd**, S.515, 31 Ağustos 1338 (1922)

⁴¹ **Sebîl'ür-Reşâd**, S.516, 7 Eylül 1338 (1922); Sarıhan, **Mehmet Akif**, s. 177-178.

⁴² **Sebîl'ür-Reşâd**, S.518, 21 Eylül 1338 (1922); Bu beyanname için ayrıca bkz, **Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyanmeleri**, IV, Ankara, 1991, s.482-483.

⁴³"Sırat-ı Müstakim ve **Sebîl'ür-Reşâd**, Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu", <http://www.mehmetakifarastirmalari.com/index.php?option=com...Fad-dergileri...>, 21.05.2011.

şehrin düşman işgalinde verdiği mücadeleyi, "Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları" isimli makaleyle gündeme getirerek kamuoyuna duyurmuştur.

Bu çalışmada Eşref Edib'in bu makalesinden hareketle I. Dünya savaşı sonrası Anadolu'da başlayan Milli Mücadele hareketi çerçevesinde Maraş ve Antep bölgesindeki mücadeleyi konuyla ilgili yapılmış olan diğer araştırmalarla destekleyerek değerlendirmeye çalışıldı.

"Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları" isimli makalede Maraş ve Antep halkının İngiliz ve özellikle de Fransız işgal güçleri karşısındaki kahramanca yaptıkları onurlu mücadelesi yer almıştır. Bu makalede, Sebîl'ür-Reşâd'ı ziyarete gelen ve Maraş ve Antep mücadelesi ile ilgili izahat vermek lütfunda bulunan Maraşlı Hoca Efendilerden birisi Antep Müdâfa-i Hukuk Re'isi Kuşuczâde Hamdi Efendi, diğeri de Maraş Medresesi Müderrisi Cerîdizâde Muhammed Emin Efendi'dir. Bu kişiler tarafından Maraş ve Antep'in önce İngiliz, sonra Fransız işgal süreci boyunca (Kahraman) Maraşlı ve (Gazi) Antepliler tarafından nasıl düşmana karşı savunulduğu anlatılmıştır. Eşref Edib'le, Maraş'tan gelen ziyaretçiler arasında geçen bu konuşmalarda Fransız işgali sırasında Maraş'ta yaşanan elim hadiseler anlatılırken -ek'te sunulan makalede de görüldüğü gibi- konuşmalar olduğu gibi verilmiş, yöresel dil kullanılarak hikâyemsi üslupla kaleme alınmıştır. Bu hikâye aslında hem hüznün hem de sevincin hikâyesidir. Hüznün hikâyesidir, çünkü özellikle Fransız işgali süresince Maraşlı ve Anteplilerin yaşamla ölüm arası gidip geldiği, açlığa ve yokluğa rağmen çok soğuk kış şartlarında bütün olumsuzluklara karşı verilmiş olan kahramanca mücadelenin yaşandığı bir süreç anlatılmıştır. Bu mücadele, Sütçü İmamların, Şahin Beylerin, Şehit Kamillerin, Senem Ayşelerin, Muallim Hayrullahların, Karayılanların, Dr. Lütfi Kökerlerin ve nice kahramanların düşman karşısındaki inançlı, azimli ve dirençli duruşlarına sahne olmuştur. Sevincin hikâyesidir, çünkü bu iki şehrin insanların kahramanca verdikleri olduğu mücadele sonucunda başarıya ulaşılmış, düşmana, Müslüman Türk halkının vatani ve milleti uğruna her şeylerini feda edebileceklerinin örneğini göstermişlerdi. Neticede Antep ve Maraş halkı milli bağımsızlıklarını kurtararak işgal ve esarete son vermişlerdir. Bu kutlu gün, bu şehirlerin halkı için kurtuluş günleri ve bayram günleri ilan edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi de bu iki güzide şehrimizin verdiği mücadeleyi takdir ederek Kahraman ve Gazi unvanlarının yanı sıra İstiklal Madalyaları ile ödüllendirmiştir.

MARAŞ VE AYNTABLULARIN KAHRAMANLIKLARI⁴⁴

[s. 296] Geçen gün yanımıza iki hoca efendi geldi. Selam verilüp alındıktan sonra birkaç günden beri Sebîl'ür- Reşâd'ı aramakda olduklarını söylediler.

⁴⁴ Eşref Edib, **Sebîl'ür-Reşâd**, "Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları", H. 24 Cemaziye'l-Evvel 1339 Perşembe, (M. 3 Şubat 1921), R. 3 Şubat 1337, (M. 3 Şubat 1921), Sayı 467, Cilt 18, ss.296-304.

-Büyük hoca efendiler sefa geldiniz. Biz de Ankara'ya yeni geldik henüz yerleşemedik. Ma' teessüf size zahmet vermiş olduk.

-Estağfurullah zahmet ne demek, biz sizi burada bulduğumuzdan dolayı o kadar memnunuz ki... Sebîl'ür- Reşâd'ın Kastamonu'da intişârını yolda haber aldık ve Anadolu'da çıkan ilk nüshâsını Pozantı'da okuduk. Bilhassa üstâdın mev'izası bizi pek müte'essir etdi. Elden ele gezen bu mev'iza camilerde okunmaktadır.

-Nereden teşrîf ediyorsunuz efendim?

-Maraş'dan

-Maşallah siz Maraş'ın mücâhidlerindensiniz demek. İslâm tarihine pek parlak bir sahife yazan Kahramanmaraş mücâhidleriyle teşrifimizden dolayı pek memnun olduk. Dillerde dasitan olan Maraş vekâyi'ni bizzat o vekayiin içinde bulunanlardan dinlemeyi pek arzu ederdik. Maraş Müslümanlarının gösterdikleri harika-i celâdeti mümkün mertebe tafsilâtıyla bu tür Müslüman kalblerine nakş etmek Sebîl'ür- Reşâd içün en müfehham bir vazifedir.

-Biz bir şeyi yapmadık, din ve vatan uğrunda hepimiz ölmeye azm ederek cihada başladık, Allah tevfikini ihsan etdi. Düşman perişan oldu.

-Çünkü efendiler sizin gazanız öyle bir harikadır ki Müslümanlığın ilk te'sîsi zamanlarında mücâhidîn-i İslâmın gösterdikleri besalet ve fedakarlığı andırıyor. Bu vekâyi' nasıl başladı nasıl cereyân etti. Bu hususda bize biraz ma'lûmat lütuf buyrulmasını istirham ederiz.

-Efendim mes'elenin birinci safhâsı İngiliz işgâlidir. Mütarekeden bir müddet sonra İngilizler geldiler. Umûr-ı hükûmete müdahalede bulunmayub düvel-i mu'azzama karârıyla yalnız sulh zamânına kadar işgâl-i askerîde bulunacaklarını söylediler. Kışla civarına birkaç tabur asker ikame etdiler. Yavaş yavaş Ermeniler avdete başladı. Kafîle kâfile Ermeniler geldikçe büyük bir ihtimâm ve şefkat ile onları yerleştirdiler. Yedirdiler giydirdiler. Müslümanların bulunduğu birçok evler tahliye edildi. Ermeni eşyasıdır diye Müslümanların eşyaları alınıb Ermenilere verildi. O sıralarda hükûmet şaşırmış, aciz ve meskenet içinde kalmışdı. İngilizlerin her emrine "Eyvallah" demeyi maslahat-ı siyaset! 'addediordu. İngilizler hükûmetin bu zaafını gördükçe her şeye burunlarını sokmaya başladılar. Vâkı'a zahirde doğrudan doğruya umur-ı hükûmete müdahale etmiyorlardı. Bizim mutasarrıfımız makamında oturuyor. Bir takım kağıtlar havale edüb duruyordu. Fakat bir korkulukdan başka bir şey değildi. Ermeni iki yalancı şahit bularak "şu eşya benimdir" dedi mi artık onun hilafına söz söylenemiyordu. Derhal müslümanın elinden eşyası alınır Ermeniyeye teslim edilirdi. Bir müddet sonra İngiliz devriyeleri sokaklarda gezmeye başladı. Mızraklı süvariler şehirde dolaşüyor, Müslümanların ellerinde rastgeldikleri silahları alıyorlardı. Artık emir ve ferman İngilizin idi. Fakat yine umur-ı hükûmete müdahale etmiş olmuyordu. Her ne vakit müdahale mes'alesi mevzu'-ı bahis olsa;

-Biz kat'iyen umûr-ı hükûmete müdahale etmeyiz. Mütareke mücebince biz yalnız [s. 297] tehcir edilen Ermenileri yerleştirmek bir de asker tecemmi'ne meydan vermemekle mükellefiz. Sokaklardaki devriyeler de kendi askerlerimiz içündür. Sulh akd edilir edilmez hemen çekileceğiz... derler.

Diğer taraftan alabildiğine memletde hâkim olmak prensibini ta' kib ediyorlardı. İngiliz askerini Maraş'da gören Ermeniler şımarub taşkınlık gösterdikçe

İngilizler onları çağırıyor, nasihat ediyor; -Taşkınlığa hacet yok. Böyle yapmakla Müslümanları galeyana götürüb işimizi bozmak doğru değildir. Görüyorsunuz ya, işte her istediğinizi yaptırıyoruz, arzunuz varsa yerine getirmek elimizdedir...

Fakat Ermeniler dinler mi? Onlar istiyordu ki, Maraş'da hiçbir Müslüman kalmasın bütün ırzlar gayr-ı mal edilsin, bütün camiler yıkılsın, bütün Müslümanlar mezara sokulsun, en ehemmiyetsiz bir şeyi azam ederek mesele çıkartmak isterler. Müslümanları galeyana getirüb de İngilizlerle tutuşturmak için ellerinden gelen her mel'aneti irtikâb etmekden geri durmazlardı. Hatta bir def'a ihtilâl olacak diye İngilizleri de iğfal ettiler. Bunun üzerine İngilizler Müslümanların silahlarını toplamak teşebbüsünde bulundular, biz dedik ki:

Bizim toplanacak silahımız yoktur. Vukû'at çıkarsa mes'ûliyet bize aittir. Ermenilerin tezviratına kapılıb da bizi öldürmek mi istiyorsunuz?

Müslümanların infî'alını sezen İngilizler pek ileri gitmediler. Böyle bir teminatla iktifa ederek cebr-i silâh toplamaya cür'et etmediler.

-İngiliz askerleri meyanında Hindliler de var mıydı?

-Tabî'i değil mi? Boyundurukları altında tuttukları Hindliler vesâ'ir milletler her zaman ve her yerde İngiliz menfâ'atine hizmet etmekle mükellefdir. İngilizlerin saltanat ve kuvveti hep böyle mahkûm milletlerin omuzları, başları üzerine kurulmuştur. Asya'dan, Afrika'dan ve daha diğer kıt'alardan hayvan gibi insanlar topluyor, onları öyle bir teşkilat ile bağlıyor, ruhlarını öyle bir efsun ile meşhur ediyor ki, artık onlar her yerde hissiz bir hayvan, idraksiz bir makine gibi İngiliz hesabına işliyor. Ne gittikleri yolun müntehasını görebiliyorlar,, ne yaptıkları şeyin manasını idrak edebiliyorlar. Tabî ki bir sürü gibi sevk olunan tarafa gidiyorlar. Hatta arkadaşı hatta dindaşı olsa yine fark edemeyecek hale geliyor. Desiseler müveccidi İngilizler o hususda da bu biçareleri bir suretle iğfal ederek kendi kardaşlarına karşı saldırub duruyor. Zavallılar, başlarını ezen, mevcudiyetlerini kemiren düşmanlarının menfaati uğrunda ölüp gidiyorlar. Ne feci ne acılı ölüm! Ne kendi milleti için ölüyor ne kendi vatanı için ne de kendi şanı için, bil'akis milletini esir eden, vatanını istilâ eden şeref ve şanını bitiren düşmanı için ölüyor. Bunlara acınmaz mı? Her ne zaman, yaptığı işin manasını biraz düşünmek istese derhal kafasına İngiliz darbesi iner; İngiliz esareti altındaki diğer bir milleti ona musallat eder. Onunla onun serkeşliğini izale eyler. Artık öyle bir vaziyet ki kurtulmanın imkânı yok.

-Siz bu adamlarla temas edüb de onları irşâda çalışmadınız mı?

-Çalışmamak olur mu? Bizim bu hususda sarf ettiğimiz mesaiyi bilseniz..... neler yapmadık, evlerimize da'vet etdik. Her rast geldikçe kendilerine selam veriyorduk, dillerinden anlamadığımız halde lisan-ı hâl ile kendilerine hakikati anlatmaya çalıştık. Bilahare kendileriyle konuşabilecek vasıtalar da bulduk. Bir gün yine bir evde bir tercüman vasıtasıyla birkaç Hintli Müslümanla konuşuyorduk.

-Ey Müslüman kardeşler dedik! Biliyor musunuz, bu yaydığınız iş dine karşı ne büyük bir cinâyetdir. İslâmiyete karşı ne büyük bir hiyânetdir! Siz memleketinizi, çocuk çocuğunuzu terk ederek İslâmiyet üzerine küffarın hâkimiyetini te'min için kanlarınızı döküyorsunuz, biz sizin düşmanınız mıyız ki bize silah atdınız? İngilizin galibiyetine vasita oldunuz. Bakınız işte bizim de sizin

gibi camilerimiz var. Sizin minarelerinizde okunan ezan-ı Muhammedi bizim minarelerimizde de aynen okunuyor. Sizin teveccüh ettiğiniz kibleye biz de müteveccih bulunuyoruz. Sizin dest-i ihtiramda tutduğunuz Kur'anı biz de başımız üstünde tutuyoruz. Yüzlerce senedir biz bütün bir cihan-ı küfre karşı İslâmiyeti müdâfa'a ile uğraşıyoruz. Bu uğurda feda ettiğimiz nüfusun, servetin haddi hesabı yokdur. Bu yüzden memletlerimizin ne kadar acınacak hale geldiğini işte gözlerinizle görüyorsunuz. Nasıl oluyor da siz silahlarımızı biz Müslüman kardeşlerimize çevirüb küffarın galibiyetine zahir oldunuz?...

Biz bunları söylerken Hindliler hüngür hüngür ağlıyorlardı. Keffâretü'z-zünüb olarak döktükleri yaşlar bellerindeki İngiliz palaskaları üzerine düşüyordu. İçlerinden birisi silah kullana kullana nasırlanmış eliyle İngiliz zulm ve esareti altında kavrulmuş yüzündeki yaşları silerek dedi ki:

-Rica ederim bizi insan yerine koyub da bize 'itâb itmeyiniz. [s. 298]

Bizim hayvandandan hiç farkımız yokdur. Bizim hâlimiz sizden de yamandır. O gaddar İngiliz başımıza birer yular takmış istediği yere bizi sürüklüyor. Bize dedi ki: (Almanlar, halifenizin düşmanıdır. Halifeniz bizimle beraberdir. Halifeyi kurtarmak için Almanlarla harb edeceksiniz.) Biz de Almanlarla harb etdik biliyoruz. Şimdi hakikati görüyoruz ve anlıyoruz. Fakat ne faide? Bir def'a bu büyük günahı işledik. Şimdi diğer bir fırsat bekliyoruz. İslâmiyete karşı itikab ettiğimiz bu hıyaneti elbette bir gün gelir biz yine kanımızla temizleriz...

Hintli Müslümanların bizimle böyle münasebette bulunmaları İngilizlerin pek canını sıkıyordu. Fakat açıktan açığa men' etmek istemiyordu. Bunların bizimle temas etmemeleri için bin türlü mevâni' ihdas ediyordu. Biz Hintli Müslümanlarla münasebatı o kadar ileri götürmüştük ki bayramda hepsine tepsilerde baklavalar yedirdik. Hani İngilizler zamanında Ermenilerle aramızda bir mes'ele tahaddüs etmiş olaydı mutlaka Hindli Müslümanlar bizim saflarımıza geçecekdi. İngilizler bunu sezdiği için idi ki silah toplamak teşebbüsüne karşı biz biraz dayandıkça ileri gitmediler, derhal vazgeçtiler.

İngiliz işgal askerine karşı biz bu suretle bir takım tedâbir-i siyâsetkarânede bulunurken bir gün "İngilizler gidiyor, yerine Fransızlar geliyor" diye bir haber memelekete yayıldı. Buraları Fransız mıntıka-yi nüfuzu olmuş muvakkat zan ettiğimiz işgal daimi oluyormuş. Bu haber herkesin efkârını alt üst etdi. Derhal ahaliyi camiye topladık, onlara hakikat-i hâli anlattık.

-Ey Müslümanlar! dedik. Bu memleketler Fransızlara verilmiş, buralarını daimî surette işgal için yola çıkmışlar, geliyorlar. Ecnebi işgali ne demek olduğunu gözlerinizle gördünüz. Ecnebilerin esaretleri altına aldıkları milletlerin hâl-i zilletini de Allah size gösterdi. Şimdi artık hareket zamanı geldi. Felâketli günler takarrüb ediyor. Fransızlar bir defa yerleşirse onları buradan çıkarmak bir daha kabil olmaz. Onun için ne yapacaksak şimdiden karar verüb harekete başlayalım.

Hükûmet şaşırmış, acz-ı fütur içinde kalmışdı. Bize nasihat vermeye kalkıştı:

-Ne yapalım kader böyle imiş. Fransızların buraya gelmesi mukarreresine siz nasıl mani olabilirsiniz? Dur bakalım, ne olacak!... dedi. Bu nasihat bizim hoşumuza gitmedi.

-Hele sen bize müsaade et dedik. Biz bu esaret boyunduruğuna girmeyeceğiz, elimizden geldiği mertebe uğraşacağız, muvaffak olursak ne âlâ, olamazsak Fransızlar bizim mezarlarımız üzerine saltanatlarını kursunlar.

Gayet acı bir lisanla bir protesto yazdık. Düvel-i mu'azzamaya tebliğ edilmek üzere İstanbul'daki itilaf mümessillerine gönderdik. Sadarete, Hariciye Nezareti'ne de yolladık. Zannetdik ki feryadlarımızın bir te'sîri olacak. Memleketimizi Fransızların çiğnemesine düvel-i mütemeddinenin vicdanlar(!) kail olmayacak! Heyhat! Sözle olsun cevap viren bile olmadı. Müslümanın yeryüzünde hakk-ı hayatı tanınıyormu ki, bizim feryadlarımızı işiden bulunsun! Avrupalılardan yâhud onların mahmîyetleri olan Hıristiyanlardan birisinin burnu kanasa kıyametler kopar. Bütün âlem-i küffar harekete gelir. Biri de koca koca Müslüman kıt'aları milyonlarca Müslüman hey'et-i içtimâ'iyeleri zulm ve gadr ile çiğnenir de insanlık namına olsun bir sadây-ı itiraz yükselten bulunmaz.

Birkaç gün geçdi; (30 Teşrin-i Sani 335)⁴⁵ bir de baktık ki, Fransızlar akın akın gelmeye başladı. Ermeniler Fransızları görünce kıyametler kopardılar. Çoluk çocuk sokaklara döküldüler. Kızlarını süslediler. Kendileri gitdiler müzikalar düzdüler. Ta şehir haricîne kadar karşıcı çıkdılar. "Yaşasun Fransızlar, kahrolsun Türkler!" diye bağıra bağıra Fransız askerlerini kışlaya getirdiler. İngilizler Fransızlara devr ve teslim yapıyor. Bir Fransız taburu geliyor, bir İngiliz taburu gidiyor. Hâlbuki Fransızlar gelmeden evvel İngilizler, bize demişti ki:

-Fransızlar buraya gelecek, daimi sûretde burada yerleşecekler, onları buraya sokmamağa bütün kuvvetinizle çalışınız.

Bir taraftan böyle söylüyor diğer taraftan devir ve teslim ediyordu. Biz protestolarla feryâd ve istirhamlarla meşgul olurken bir emr-i vaki'den diğer emr-i vaki'e düşdük. İngiliz gitti. Fransız geldi. Şimdi ne yapacaktık? Hiçbir taraftan talimat alamıyorduk. O sırada Sivas'ta kongre toplanıyor. Müdâfa-yı Hukuk talimatı kaleme alınıyordu. Fakat bize hiçbir şey gelmemişdi.

Biz bu vaziyet-i elime karşısında ittihaz edeceğimiz hatt-ı hareketi kendimiz kararlaştırmak mecburiyetinde idik. Bu hâdise önünde elimiz kolumuzu bağlayarak oturmak kabil olamazdı. Çünkü Ermeniler ellerinden gelen her türlü fenalığı ika edeceklerdi. Gözümüzün önünde silâhlanıyorlar, intikam alayları teşkil ediyorlardı. Erzurumlu, Vanlı, Maraşlı bir [s. 299] çok komiteci Ermeniler, muttasıl Ermeniler arasında teşkilat yapıyor, Maraş'taki bütün Müslümanları mahvetmek üzere hazırlanıyordu. Hem bunu gizlemeye de lüzum görmüyorlardı. Açıkdan açığa bağınıyorlardı:

-İngilizler istediğimiz derecede yapmadılar. Fakat Fransızlar sizden intikamımızı alacaklar. Artık sizin içün hakk-ı hayat yokdur. Hepinizi tavuk gibi keseceğiz.

Müslümanların vaziyeti hakikaten pek nazikleşmişti. Derhal tedâbir-i ciddiye ittihaz etmek zarurî idi. Biz artık işi gücü bırakarak mütemadiyen evlerde gizli gizli toplanıyorduk, ne yapabileceğimizi düşünüyor, müdâfa'a tertibatı için hazırlanıyorduk. Silahımızı, mühimmatımızı nazar-ı dikkate alarak ne kadar

⁴⁵ 30 Kasım 1919.

muharib çıkarabileceğimizi hesap ediyorduk. Takımlar, bölükler teşkil ederek bir vakı‘a hadvesinde içtima‘ noktalarını kararlaŐtırıyorduk. İhtiyarlar için, çocuklar, kadınlar için de ayrı ayrı vazifeler tahsis ettik, artık her Şeyi göze almıŐıydık. Ölüm korkusu hiç birimizin azmine karşı gelemiyordu. Çünki Fransız zulmü Ermeni kahrı altında yaŐamanın imkânı olmadığını pekl takdir ediyorduk. Gidecek yerimiz de yokdu, asırlardan beri üzerinde yaŐadıđımız bu Müslüman topraklarını küffara bırakub gitmek bizce zilletlerin en feci idi. Her gün tevhîd-i ilâhiyi terennüm eden minarelerimize hepimiz ölmeden anlar asdırmak biz Müslümanlara yakıŐır mıydı? İhtimal ki küffara galebe alamayacaktık. İhtimal ki onların bin türlü vesait-i harbiyesine karşı duramayacaktık. Fakat her birimiz hiç olmazsa on düşman, yirmi düşman öldürmeden lmeyecekdik. TaŐ taŐ üstüne bırakmayacaktık. Bütün memleketi kendi ellerimizle ateŐe verecekdik. Ne kendimizden ne onlardan tek bir can bırakmayacaktık. Belki Maraş Fransızların eline geecekdi. Fakat bir kl yığınından başka bir Şey bulamayacaklardı. Artık Fransızlar başka yerlerden getirecekleri Ermenilerle beraber bizim mezarlarımız üzerinde baykuŐlar gibi tsnler. Yirminci asrın tarih-i medeniyetini yazsunlar.... dedik.

Bu suretle kararımızı verdik ve bu kararı kadınlarımıza da tebliğ ettik, hiç telaŐ göstermediler:

Maraş erkekleri kadar Maraş‘ın kadınları da lmekden korkmaz dediler. Hayatda da beraber, mematta da beraber, saadetde de beraber, felkette de beraber...

Hsılı biz erkek, kadın, çoluk ocuk son nefese kadar mdaafa‘a edecekdik. Fransızları Maraş‘ta gören Ermeniler sevinçlerinden çıldırarak derecelere gelmişlerdi. O kadar Őımar mıŐlardı ki ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Muttasıl Müslümanlara atarlar, bir vakı‘a çıkartmak için Müslümanların hissiyatını alabildiğine rencide ederlerdi; fakat biz mümkün mertebe yine i‘tidalimizi muhafaza eder, olur olmaz sözlere ehemmiyet vermezdik. Sözle bir Şey ıkaramayacaklarını anlayan Ermeniler fiilen mesele ihdasına teŐebbüs etdiler: Fransızların Maraş‘a geldiklerinin dördüncü günü idi. Erzurumlu bir Ermeni hamamdan avdet eden bir Müslüman kadının peçesini ekb yırttı ve Müslümanların tam can damarına dokundu:

-Artık buraları Fransız ve Ermeni memleketi oldu. Tesettür kalkacak, bütün kadınlar yüzlerini açacak! Kim peçesini amazsa parça parça edb işte böyle yapacağız!... diye bağırdı. O sırada oradan geçen Hacı İmam namında dinî bütün bir Müslüman derhal eve koŐarak silahını aldı. YetiŐerek Ermeninin göğsüne boŐalttı.

-Al bakalım nmusa ta‘arruzun cezsını!... dedi.

Ermeni topraklara yuvarlanub gitti. Bu kahraman Müslüman da silahı omuzlayarak Şehir haricine çekildi.

Bu hdis zerine Ermeniler ŐaŐırdılar, Fransızlar da ne yapacaklarını kesdiremediler. Çünki henüz tertibatlarını ikmal etmemiŐlerdi. Fransızlar böyle birden bire msademeye tutuŐmak istemiyorlardı. Hull-i mslihane ile Maraş‘a temellük etmek tecrübeleri henüz yapılmamıŐdı. Dost görünerek memleketi peesi altında almak çarelerine tevessül etmeden Őiddet göstermek, Fransızlar gibi bir çok Müslüman milletleri boyundurukları altına alan mstemlekeci bir devlet için elbette siyasetsizlikti. Onun için bu hadiseyi a‘zm etmeyerek kapatdılar.

Beş on gün geçti. Adana'dan ta'yin olunan bir Fransız guvernârü (ya'ni mutasarrıfı) Maraş'a geldi. Bir hafta sonra da Yüzbaşı Said Beg'in kumandasında üç yüz kadar jandarma geldi. Bu jandarmalar fazla fazla ücretlerle Fransız hizmetine alınmış ve kendilerine Fransız elbiseleri giydirilmişti. Fransızlara satılan bu yüzbaşının yanında (Vahan) namında bir de tercüman vardı. Fransızlar, Sıdkı Beg'e Osmaniye esnaf ve ulemasından birkaç kişiyi de terfîk etmişlerdi. Bunlar bize nasihat edecekler, Fransız medeniyetinden, Fransız adaletinden bahsedeceklerdi. Fransız boyunduruğunun zevkini bize anlatacaklardı.

Bu heyet şehre girerken bize tesadüf etdi. Yüzbaşı bir şeyler söyledi, duymamazlığa geldik. Bir Ermeni tercümanı seslendi:

-Hoca Efendi! Size söylüyor.

-Ne istersiniz?

[s. 300] -Bir şey istediğimiz yok. Nereden geliyorsunuz?

-Medreseden geliyoruz.

-Hırlak'ın evine geliniz de görüşelim.

Bu Hırlak, Maraş'ın en zengin Ermenisiydi. Mebus olmuştu. Maraş'ın bütün piyasası bu Hırlak Agob'un elinde idi. Memleketin iktisâdiyatına yegâne hâkim olan Hırlak'dı. Onun evine bizi çağırıyordu. Gittik, Guvanôr köşede, Sıtkı Beg karşısında oturuyordu. Osmaniye eşrafı da başlarını önlerine eğmiş tefekküre dalmışlardı. Guvanôr:

-Hoca Efendiler! Bakınız bu zabıt sizdendir Türkdür, Fransızların ne kadar adaletle mu'amele ettiğini sorunuz da size söylesün. Biz himayemiz altına giren milletlere tecavüz etmeyiz. Sıtkı Beg'in kolunda Fransız nişanı görüyorsunuz. O bir şey değildir. Almanlığını gidermek üzere yalnız nişanı değiştirilmiştir. Bir şikâyetiniz, bir arzunuz varsa söyleyiniz. Adana'da baş administrator (Breyeman)'a arz edeyim, derhal is'af olunur.

Herif bizi bu suretle iğfal etmek, kendi arzumuzla boyunduruk altına sokmak istiyordu.

-Bizim sizinle hiçbir münasebetimiz yokdur dedik. Bizim hükümetimiz var, biz başka bir şey bilmiyoruz.

Çocuk aldattır gibi daha bir takım masallar okudular. Biz cevap bile vermeye lüzum görmedik. Yanlarından ayrıldık. Sıtkı Beg'in hâline de teessüf etdik. Bu satılan adam şimdi Osmaniye'de Fransız hizmetinde bulunuyor, Fransızlar onu binbaşı yaptılar. Osmaniye'de jandarma kumandanlığı ediyor. Tamamıyla Fransızların bir bendesidir.

Fransızlar beş on gün kadar da böyle müslihâne bir sûrette hulûl etmek, ahaliyi iğfal eylemek siyasetini takip etdiler. Müslümanlardan kendilerine hiç tarafdar bulamayınca hayret etdiler. Canları sıkıldı. Politikalarını değiştirdiler, teşrin-i sâninin 28'inci günü idi. Cuma günleri kaleye çekilmekte olan Osmanlı bayrağı yerine kendi bayraklarını çekdiler. Müslüman ahali bunu görünce birden bire müdhiş galeyana geldi. Zaten halk mütehasıs, müteheyyic bir halde bulunuyordu. Bayrağımız da indirilince demek ki artık bu diyarda Osmanlı hâkimiyetine, Müslüman hâkimiyetine hitam veriliyordu. Derhal bütün Müslümanlar Cami'-i Kebir'e toplandılar:

-Mâdem ki hâkimiyet-i İslâmiyenin alâmeti olan sancağımız küffâr tarafından indirilmişdir. Artık Cuma namazı kılınmasına mahal kalmamışdır, dediler. Bunun üzerine hatib minberden indi. Namaz kılınmadı. Üç dört bin kadar Müslüman, Cami‘-i Kebir‘deki sancağı alarak tekbir ve tehliller ile kaleye hücum etdiler. Müslüman bayrağını dikdiler. Onu müte‘akib ezan okundu. Kalede öğle namazı kılındı. Oradan hükûmete gitdiler. İşe müdahale etmek isteyen tercüman Vahan‘a epeyce bir dayak atıldı. Halkın bu galeyanından Fransızlar ürküdüler, ne olursa olsun biz her şeyi göze aldırımışdık. Fakat Fransızlar hiç bir şiddet göstermediler, Ermeniler de korkdular.

Bu hâdisе üzerine birkaç gün sükûnetle geçdi. Fakat etrafta, köylerde ufak tefek hâdiseler başlamışdı. Fransızlarla Ermeniler içtima‘iler akdediyor. Bir şeyler hazırlıyorlardı. Kenarda köşede bazı Müslümanlar şehit edilmeye başlandı. Artık müdhiş zamanlar takarrüb ediyordu. Bütün hâdisat bunu gösteriyordu. Biz de tertibâtdan bir an hâli kalmıyorduk. Teşkilâta girmeyiverdik. O sırada müdâfa‘a-i hukuk talimatı elimize geçdi. Bir telgraf makinesi bulduk. Şehre üç saat mesafede Maksudlu Karyesi‘nde o makineyi kurub Sivas‘da Mustafa Kemal Paşa ile muhaberata başladık. Paşanın bize çekdiği celâdetkarâne telgraflar bizim kuvve-yi ma‘neviyemizi pek ziyade yükseltdi. Ehl-i salibe karşı Müslümanlığı müdâfa‘a için Anadolu‘da ikinci bir Selahaddin Eyyübî zühûr ediyor, dedik. Derhal etrafa adamlar çıkardık, aramızda cereyan eden muhaberâtdan Müslümanları haberdar etdik. Bizden daha evvel teşkilâta başlayan Ayntâb ile te‘sis-i münasebat etdik. Fransızların elinde bulunan Islâhiye‘ye bir adam gönderdik. Fransızların sevkıyâtını anlamak üzere köyden köye postalar te‘sis etdik. Düşmanın harekât-ı askeriyesinden beş altı sa‘at zarfında haberdar olarak ona göre yollarda pusular tertîb ediyorduk. Maraş‘a gelmek üzere yola çıkan Fransız müfrezelerine birçok telefât verdirüb, sevkıyâtlarını müşkilâta uğratiyorduk. Maraş‘taki vaziyeti Sivas‘a bildirerek “derhal top ve asker gönderiniz” dedik. Birkaç gün sonra Mustafa Kemal Paşa tarafından gönderilen Kılıç Ali Beg bir müfreme kuvvetle ve iki mitralyözle Pazarcık‘a geldi. Pazarcık ki Maraş‘a sekiz sa‘atdır. Kılıç Ali Beg Pazarcık‘tan Fransızlara ültimatom gönderiyor, Fransızlar telaşa düşüyor. İstikşaf için seksen kadar süvariden mürekkeb bir Fransız kuvveti gönderiyorlar. Yolda müsademe oluyor, Fransızlar otuz kadar telefât vererek ric‘ât ediyorlar, diğer taraflarda da müsademeler başlıyor. Artık Maraş‘ta bir harb olacağı tahakkuk ediyor; çünkü Fransızlar muttasıl kuvvetlerini tezyîd ediyorlar, diğer taraftan Ermenileri de teslîh ediyorlar. On binden fazla Fransız var, on bin kadar da Ermeni, mühim bir yekün, memleketin kiliselerini, müstahkem mevkillerini tutdular. [s. 301] Toplar, mitralyözler yerleşdirdiler. Biz de artık teşkilâtımızı ikmal itmek üzere bulunuyorduk. Jandarmanın silâhlarını- ki beş yüz kadar vardı- hükümetden gizlice aldık.

Diğer silâhı olanları da kayd itdik. Bin beşyüz kadar müslümanı teslîh itdik.

İşler bu raddeye gelince Fransızlar hükûmete vaziyed itmeye kalkışdılar. Biz mümeneat itdik:

-Katiyyen olamaz, didik. Buna cüret idecek olursanız derhal ihtilâl başlayacaktır. Ahali galeyandadır. Böyle tehlikeli teşebbüslerde bulunmanın mesuliyeti tamamıyla size âiddir. Hükûmete vaziyed itmeyeceginize dair neş itdiğiniz beyannamenin henüz mürekkebi kurumadı. Bu ne haldir?

-Ben Düvel-i İtilâfiye'nin emriyle kontrole memurum. Bizim emrimiz katîdir.

-Bizim hareketimiz de cedîddir. Biz sizi hükûmete müdahale itdirmeyeceğiz.

Vaziyet pek ziyade gerginleşti. Biz şehirde siperler, istihkâmlar hazırlıyoruz. Küçük küçük müfrezelerle sokak başlarını tuttuk. Bu gibi şehir dâhilindeki muharebelerle de sokakları ilk tutanın kazandığını bildiğimiz içün evlere kapanup da oradan müdafaa idecek bir vaziyette bulunmak istemedik.

Vaziyet bu merkezde iken Fransız kumandanı General Keret memleket hakkında müzakere itmek üzere bir hey'et istedi. Mutasarrıf vekili, mühendis, jandarma kumandanı, belediye re'isi ve tüccardan iki kişiden mürekkeb bir hey'et gitdi. Onları tehdid itmiş:

-Topla sizi yakarım. Ne sandınız? Karşınızdaki Fransız devletidir!

-Mösyö! Yaksan da, yıksan da biz hükûmetimize müdahale itdirmeyeceğiz. Biz hepimiz ölmeye azm itdik. Burası Fransız toprağı değildir. Burası Müslüman toprağıdır. Burada ancak Müslüman hükûmeti cari olur.

Hey'et böyle sert cevâb virince general gazaba gelmiş, hey'eti tevkif itmiş. Hey'etin tevkif olunduğunu belediye çavuşu gelüp söyleyince ahali arasında müdhîs galeyan baş gösterdi. Derhal işi idare edenler arasında kısa bir müzakere ceryân itdi. Saat dokuz idi, (21 Kanun-i sâni 336 Çarşamba) iki el silâh atıldı. Bu, hareket içün evvelce kararlaştırılmış bir işaret idi. *Müsteiynen bi Tevfik-i hi tealâ*⁴⁶ artık müsademe başlıyordu. Bu işaret üzerine herkes mevzilerine girdi. O sırada mutasarrıf vekili de bize nasihat itmek üzere general tarafından gönderilmişdi. Kumandanlar bâ-vekârının başlarına geçdi. Mukarrer plan dairesinde bütün sokak başlarını tuttuk. Silâh atılınca kışladaki Fransızlardan otuz kırk kadar müsellağ bir müfrezeye kasabaya doğru gelmeye başladı. (Restebâiye)⁴⁷ Mahallesi'nde bizim mücâhidlerimiz tarafından nevbet atışıyla karşılanınca hemân ricat itdiler. Ermenilerle Fransızlar kiliselerde, evlerde tahassun itdiler. Artık harp başlamışdı. Fransızlar toplarla, mitralyözlerle, bombalarla şehri döğmeye başladılar.

Biz de kasabanın ba'zı yerlerine ateş virdik. Düşman görsün ki bizim nazarımızda dünyanın kıymeti kalmamışdır. Düşmana harabeden, mazarradan başka bir şey bırakmamaya azm itmişdik. Sokaklara biz hâkimdik. Düşman mermilerine hiç kimse ehemmiyet virmiyordu, çoluk çocukları evlerin alt katlarına doldurduk. Kadınlar yemek hazırlıyor, ihtiyarlar müdâfa'a idiyor. Muharebelere ta siperlere kadar sıcak yemekler yetiştiriyorlar. Herkes mevcudiyetini ortaya koyuyor. Erzakı olmayanların yiyecekleri te'mîn olunuyor. Beş altı yaşındaki çocuklar "Allah, Allah." diye tesbîh çekiyorlar. İşle meşgul olmayan kadınlar gice gündüz mütemadiyen Kur'ân okuyorlar. Kimsenin kimseyi görmeye vakti yok. Kadın, erkek, herkes vazifesiyle meşgul. Bütün gençler, bütün eli silâh tutanlar harb idiyor.

⁴⁶ Allah'ın yardımı ve inayeti ile.

⁴⁷ Bu isim, Zulkadiyye hükümdârlarından 'Alâüddeve'nin kızının ismi olmak üzere şâyiddir.

Yakılacak evlerdeki kadınlar başka yerlere nakl olunuyor. Eşyalarıyla beraber bazan on beş, yigirmi hane birden yanıyor. Bu meyanda düşmanın tahassun itdigi mübâne-i müstahkemede içindekilerle beraber yanub kül olur, sokaklara bizim kuvvetlerimiz hâkim olduğu için kimsenin şuradan şuraya adım atmasına ihtimal kalmıyor. Şehîdlerimiz kendi evlerinin kapıları yanına defn olunuyor. Artık herkes hayatdan kat'-ı ümîd itmişti. İhtimal Müslümanlardan kimse kalmayacaktı. Fakat düşmanlardan da hiçbir ferd kalmayacaktı. Maraş bize de, onlara da mezar olacaktı. Muharebe bütün şiddetiyle devam idiyordu. Fakat düşmanların malına, ırzına, kimse ta'arruz itmiyordu. Maktul düşen Ermenilerin altunları, eşyaları sokaklar ortasına dökülmüş. Kimse elini bile uzatmıyor. Herkes kemal-i intizam ile vazifesinin başında. Dünyayı görmüyoruz. Soğuk, dehşet, kar, fırtına devam ediyor. Muharebenin üçüncü günü idi, Kılıç Ali Beg yetişti. Kumandayı ele aldı. Düşmanlar buldukları yerden silahlar, bombalar atıyorlar. Düşman hiç ümid itmediği bir müdâfa'a karşısında kalınca şaşırıldı. İmdat istedi.

[s.302] Müslümanlar dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş kahramanlıkla, fedakârlıkla harb idiyordu. Çocukların "Allah Allah..." sesleri sokaklardan işidiliyor. Kadınların okudukları Kur'an âvazeleri evleri çınlatıyor. Bunları gören Müslüman muhâribler aslanlar gibi mermilere, bombalara karşı koyuyorlardı. On-on beş misli düşmana, toplara, mitralyözlere karşı bu kadar kahramanlık din kuvvetinden başka hiç bir şey değildi. Herkes Allah'a rabt-ı kalb itmiş, Allah'dan meded, inayet bekliyordu. Düşmanlar Müslümanların bu kahramanlığını görünce telâşa düşdiler. İmdâd-ı taleb itdiler. Muharebenin 17'nci günü idi. Kaymakam (Norman)'ın ma'iyetinde seyyar yeni bir kuvvet geldi. Dört yüz efrad, birçok batarya, yağ ateşli top, yüzlerce araba ve mekkâreleri Maraş'ın bir saat cenubunda (Erkenez nehri yanında) karargâh kurdu. Oradan Maraş'ı döğmeye başladı. 20'nci günü şehrin garbında bulunan Mercimek Tepe'ye iki top çıkardı. Oradan şehre gülle yağdırmaya başladı. Bu suretle şehrin garbında, cenubunda kaymakam (Norman) kuvvetleri, şimalinde kışlada General Keret kuvvetleri, dâhilde kiliselerde, mebâni-i müstahkemede, biz de sokak başlarında, caddelerde, siperlerde bu muharebelerde şehrin kenarında Kılıç Ali Beg, dâhilde Maraş Hey'et-i Merkeziye Reisi Arslan Begler pek çok kahramanlıklar gösterdiler. Ve harbi, idare hususunda büyük maharetler müyavaz itdiler. Ara sıra Kılıç Ali Beg'in yanındaki top sesleri yükseldikçe Müslüman muhâriblerinin kuvve-i ma'neviyesi bir kat daha yükseliyordu. Düşmanlar da bu topdan hayli korkuyorlardı. Bu halde harb bütün dehşetiyle devam idiyordu. Vaz'iyete biz hâkim idik. Düşman artık bir şey yapamayacağını anlamıştı. 21'nci günü idi, her taraftan müdhiş top atışları başladı. Sabahdan yatsu vaktine kadar yağmur gibi mütemadiyen Maraş'a gülleler yağdı. Hiç şübhesiz o gün sekiz on bin gülle atmışlardı. Biz 'umumî bir ta'arruz yapacaklar zan itmiyorduk. Bu hâl ile giceye dâhil olduk. Gice yarısı saat yedi buçuk sularında idi, müdhiş bir yangın kazayı kıp kızıl bir hâle koymuşdu. Bakdık: kışla tutuşdurulmuş, yanıyor. Artık ses sadâ kesilmişdi. Dimek düşman ric'at idiyordu. Amerika Koleji'ndeki kuvvetleri almış, kasabadaki mekkâreleri feda itmişti. Sabaha doğru bir kısım kuvvetlerimiz takibe koyuldu. Sabah da ... sâğ kalanları esir alındı. Düşman hayvanlarının ayaklarına nal sesleri işidilmesün diye yorgan parçaları, bezler bağlamış. Soğuk, kar pek dehşetli idi. Ondan sonra artık kasabadakiler mukavemet idemeyerek teslim oldılar. Fakat silahlarını kırdılar. Öyle

iken biz yine bir hafta kadar onlara erzak verdik. Bu 21 gün zarfında bizim zâyî'âtımız dört, beşyüz kadar şehîd ve mecrûhdan 'ibâretti. Düşmanın telefâtı ise sekiz bini geçmişti. Kiliselere, mebâni-i müstahkemeye* tahassun* iden kuvvetlerin çoğu yine Fransızların mermileriyle ika idilen yangınlarda mahv olub gitmişti.

Düşman ric'ata başladıktan sonra arkasından beşyüz kadar da bir Ermeni kuvveti ric'at ider. Fransızlar, bunları Müslüman zannıyla müsademeye⁴⁸ başlarlar. Ermenilerin pek azı kurtulur.

Düşman ta Islâhiye'ye kadar ric'at itdi. Soğğun dehşetinden yollarda binlercesi telef olmuş, kalmıştı. Düşmanın arkasına düşdük. Hâruniye, Islâhiye, Bâğce'yi aldık. Düşmanı ta Osmaniye'ye kadar sürdük. Diğer taraftan Ayntâb'a kadar geldik. Ve onlara didik ki:

-İşte biz vazîfemizi yaptık. Düşmanı buralara kadar sürdük. Buradan öteye siz sürünüz. Fakat onlar her nedense o sıralarda bizim hareketimize imtisal itmediler. Ba'zıları: - Biz memleketimizi yakup yıkmak istemeyiz, didiler. Düşmana karşı hareket hususunda ittihâd idemediler. O vakit düşmanı ta' kib itselerdi, Adana'da düşman kuvvetleri kat'iyen barınamazdı.

Her ne ise bu dayak üzerine düşman bir müddetle sükût ile vaktini geçirdi. Ve vaktaki Nisan geldi, düşman Ayntab'da ve Osmaniye'de yine harekete başladı. Ma'hûd⁴⁹ (Norman)'ın seyyar kuvveti kasabayı muhasara itmişti. Kılınc Ali Beg o sırada (Burc) nahiyesinde idi. Maraş'dan tertîb olunan mücâhidler ile Kılınc Ali Beg'in müfrezesi Norman'a hücum iderek Norman'ı kaçırttı, Ayntab'la, Islâhiye'yi temin itdi. O sıralarda idi. Fransızlarla mütareke i'lân idildi. Artık Kuvâ-yı Milliye alayları teşekkül itmişti. Alay kumandanı olmak üzere Binbaşı Hamdi Beg namında bir zat geldi. Kılınc Ali Beg ile teşrik-i mesâ'i itdiler. Mütareke fesh idilince harb tekrar başladı. Bu kuvvetler Ayntâb'ın cenûb cihetini de zabt itdi.

İşler pek iyi gidiyordu. O sırada Ankara'da Meclis toplanıyordu. Kılınc Ali Beg meb'ûs oldu, Ankara'ya gitti. Hamdi Beg de hastalanarak me'zûnen siyasiye gitti. Bizim kuvvetler müteferrik ufak zabıtalardan kumandasında kaldı. Herkes kendi başına hareket itdi. Düşman takviye kıt'âtı olarak tekrar hücumlara başladı. Haleb'den bizden almış olduğu 15/5'lik bir top getirdi. Ayntâb'ı döğmeğe başladı. Bu yüzden Ayntâb'daki evlerin [s. 303] fevkâni katları* tamamen yıkıldı.

Bir müddet de böyle ahali kuvvetleri kendi başına Fransızlarla çarpıştı. En nihayet şimdi muntazam kolordu teşekkül itdi. Bu gün harb Ayntâb'ın garbında ve cenubunda devam idiyor. Harbin merkez sıkleti orasıdır.

* Tahkim edilmiş (güçlendirilmiş) binalar.

* Binalara kapanmak, çekilmek, sığınmak.

⁴⁸ Çarpışma.

⁴⁹ Adı geçen, zikredilen.

* Yüksek katları, üst katları.

Ayntâblılar şimdi müdhiş kahramanlıkla harb idiyor. Maraş'da ibraz olunan besalet ve celâdeti tenzîr idiyorlar. Hatta daha ziyade harikalar gösteriyorlar. Kadın, erkek, çoluk çocuk canlarıyla, başlarıyla düşmanla çarpışıyorlar. Düşmanla harb tarafdârı olmayan korkakların hepsi daha o vakit savuşmuşlardı. Şimdi kasabada bulunanların umumu, ölümü göze alarak düşmanla mütemadiyen çarpışıyorlar. Bütün memleket halkı mağaralarda, yeraltlarında yaşıyor. Bî payan meşakatlere katlanarak mukavemet idiyorlar; hatta geçenlerde düşman kendilerini iğfal itmek istemiş:

-Etrafda Kuvâ-yı Milliye kalmadığı hâlde siz neye güveniyor da harb idiyorsunuz? Artık teslim olunuz, diye bir haber göndermiş, bunun üzerine ahali cevabı vermiş: - Siz bütün Anadolu'yu istilâ itseniz yine Ayntâblılar size teslim olmayacaktır. Siz ancak Ayntâb'ın harabelerine, mezarlarına malik olabilirsiniz. Yoksa burada bir ferd kaldıkça sizinle çarpışacak, size bu Müslüman topraklarını kendi rızasıyla çiğnetmeyecektir.

Hakikaten bu gün Ayntâb'da gösterilen fedakârlıklar şayan-ı hayretidir. Bu mübarek, bu kahraman Müslümanların mücâhidlerini bütün Müslüman kardeşlarımızın her dakika tahattur itmeleri, kendilerinin her suretle imdâdlarına koşmaları, elden gelen mu'âvenetde bulunmaları, beden ve malen mu'âvenete kudreti olmayanların hiç olmazsa sözle olsun kendilerini her dakika düşünmekte olduklarını telgraflarla kendilerine bildirmeleri vecâ'ib-i dîniyenin en mühimidir. Ahvat-ı islâmiyenin, iman kardeşliğinin asarını böyle günlerde göstermek iktiza ider. Bi't-tabî' Ayntâb mücâhidleri bütün Anadolu'daki Müslümanların kendileriyle beraber olduğunu, bir an kendilerini hatırdan çıkarmadığını görürlerse elbette kuvve-i ma'neviyeleri üzerine büyük bir te'sîr olur.

-Bu muhârebelerden Fransızların gâyesi nedir? Nerelere kadar zabt itmek istiyor?

-Ma'lûm ya, Sevr Muâhedesi mücibince İskenderun şimâlinde itibâren Ayntâb, Urfa, Mârdin'e kadar Sûriye'ye dâhil olduğu cihetle Fransızlar oralara hâkimiyet iddi'âsında bulunuyorlar. Bütün o havaliyi işgal itmek istiyorlar. Urfa'ya gitmek için Ayntâb'ı almak zarurîdir. Ayntâb bu günkü harekâtın miftahıdır.⁵⁰ Gerek Fransızlar için, gerek bizim için onlar ma'âzallah Ayntâb'a hâkim olurlarsa Urfa, Maraş taht-ı tehdîdde kalır. Ayntâb'dan ric'at iderlerse artık barınacak yerleri yoktur. Bu bozgunluk Adana'ya bile te'essür ider. Ayntâb da bozulursa Bağdâd hattını elden çıkarır. Ma'lûm ya Ayntâb ile Hat arası beş altı saatdir. Bir kere Hattı elden çıkardı mı artık Fransızlar için felâketdir. O civarda bulunan Kilis ile Akçakoyunlu İstasyonu bizim elimize düşünce Fransızın işi bitmiş demektir. Ma'lûm yâ, Anadolu Hattı (Mesleme) da ikiye ayrılır: Biri Irak'a gider, biri de Sûriye'ye. Bu (Mesleme) denilen mahal açık bir yerdir. Orada düşman tutunamaz. Ayntâb'dan çekilince oradaki kuvvetlerimiz serbest kalır, düşmanı ta'kîbde kusur itmez. Bir taraftan Osmaniye'yi, diğer taraftan Haleb'i tehdide başlar. Bi-z-zarur, ta Beyrut'a kadar düşman çekilmek mecburiyetinde kalır. Onun için Ayntâb'ın sevkü'l-ceyş nokta-i nazarından fevkal'âde ehemmiyeti vardır. Bundan dolayı bu gün harbin merkez süflîsi Ayntâb'dır. Hâleb civarında Arab kuvâ-yı milliyesi de

⁵⁰ Anahtarıdır.

vardır. Ayntâb'da serbest kalan kuvvetler onlarla birleşirse Suriye yolu açılmış olacaktır. Ve er geç inşallah bu olacaktır. Fransızların orada barınması pek ziyade güçleşmiştir.

Müslümanlar vahdetini muhafaza itdikce, fisebilillâh cihâdda devam eyledikçe Allah'ın fevz ü nusret ihsan ideceğine şübhe yokdur. Biz Maraş'da düşmana nisbetle ne kadar az idik. Fakat kalblerimizi Allah'a rabt itdik. Din yolunda, vatan uğrunda şehîd olmayı göze aldık. Cenâb-ı Hak bizi muvaffak itdi. Hem kendimizden on misli fazla düşmana karşı muvaffak itdi. *Kem min fietin galiletin galebet fieten kesîreten biiznillah.*⁵¹ Biz galibiyetimizi Allah'dan biliriz. Biz 'azm itdik, Allah tevfiik ihsan buyurdu. İş azlıkda, çoklukda değildir. İman-ı kuvvetdedir. İmanları kuvvetli olanlar mutlaka kazanır. Biz ki Müslümanız, biz ki nusreti Allah'dan bekleriz. Doğru yoldan gitdikce hiç şübhesiz Cenâb-ı Hak bizi muvaffak idecektir. *İn tensurullâhe yensurküm.*⁵² Her ne vakit biz mağlub olmuşsak mutlaka bu imanımızın zaafından, kavânin-i ilâhiyeden inhirâfımızdan ileri gelmiştir. Yoksa biz bütün mevcudiyetimizle dinimize sarılarak hareket itsek, her türlü fesâd ve tefrikalardan içtinâb iderek yekpare bir kal'a gibi düşmana karşı dursak önümüzde hangi kuvvet durabilir? Elhamdülillah bu gün o taraftaki Müslümanlar müssahhidin⁵³ çalışıyorlar, Allah yolunda mücâhede idiyorlar. Böyle olunca Cenâb-ı Hak elbette zaferi ihsan idecektir. *Nasrun minallâhi ve fethun karibün.*⁵⁴

[s. 304] Bize bu kadar izahat virmek lütfunda bulunan Maraşlı bu Hoca Efendilerden birisi Ayntâb Müdâfa-i Hukuk Re'isi Kuşuczâde Hamdi Efendi, diğeri de Maraş Medresesi Müderrisi Cerîdizâde Muhammed Emin Efendi'dir. Millete rehberlik iden ulemayı biz hep böyle görmek istiyoruz. Eğer bu fedakârlık, bu celâdet ve kahramanlık her tarafda gösterilseydi, ne millet arasında tefrika zuhûrına ihtimal kalır, ne de düşmanlar Anadolu'nun tâ ortâlarına kadar sokulabilirdi. Bizim halkımız dindardır ve temizdir. Hakikî rehber diye tanıdığı âmayı önde görünce koşa koşa ona ittibâ' ider. Ve ulemanın en ziyade harekete geleceği bir zaman varsa o da ancak bu gündür. Çünkü Anadolu'nun bu günki hareketi Müslümanlık içün hayat ve memmat cidalidir. Bu mücadelede zafer-i kat'iyi ihraz itdigimiz gün, yalnız biz değil, bütün Müslümanlık âlemi halâs bulmuş olacaktır. Ma'âzallah mağlub olursak İslâm içün artık en feci esaret ve izmihlâl devirleri başlamış olur. Bu cidali birkaç vilâyet kavgası zan itmek ahval-i cihana, bi'l-hassa yarım milyara yakın İslâm âleminin ahval-i rûhiyesine hiç vâkıf olmamak dimektir. Bu mücadele öyle bir cihâd-ı mu'azzamdır ki te'sîri bütün Asya ve Afrika'ya şamildir. Bütün âlem-i İslâm bizim harekâtımızı ta'kîb idiyor. İngiltere'nin bizim mes'elemize bu kadar

⁵¹ Nice az bir kalabalık Allahın izniyle büyük bir topluluğa galip geldi.

⁵² Siz Allah'a yardım ederseniz Allah da size yardım eder.

⁵³ Doğru bir şekilde.

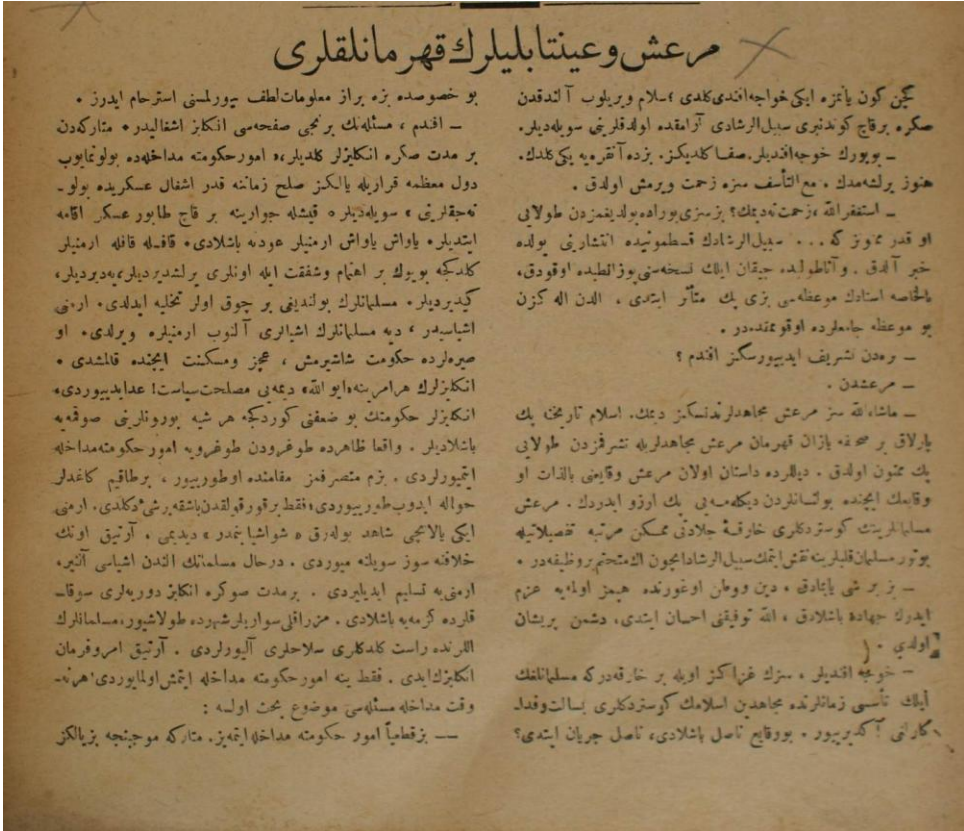
⁵⁴ Yardım Allahdandır fetih yakındır.

ehemmiyet virmesi hep bundan dolaydır. Diğer nüshalarda bu hususları inşallah uzun uzadıya izah edeceğiz.

Bu gün, cebhelerde düşman karşısında, küffar karşısında kanlarını döken o mübarek Müslüman mücâhidlerinin, o kahraman Müslüman ordusunun hareketi tıbkı Müslümanlığın ilk te'sisi zamanlarındaki ordu-yı İslâmın hareketi kadar mübecceldir, mu'azzamdır, şayan-ı ehemmiyetdir. Çünkü bu muhterem mücâhidler yüzlerce milyon Müslüman 'âleminin piş-dâr ordusudur. Anadolu bu gün ehli-salibe karşı göğüslerini geren Selâhaddîn Eyyübî hareketini tenzîr idiyor. İşte bu kadar mu'azzam ehemmiyeti hâ'iz olan bu mukaddes cihâd zamanında bütün ulemanın öne düşmesi, Müslümanlara hak ve hakikati anlatarak onlarla beraber cebhelere koşması ferâ'iz-i dîniyenin en mühimidir. Maraş'ın kahraman Müslümanları elhak vazife-i dîniyelerini peygamber pesendâne bir sûretde ifa itmişler ve Tevfik-i ilâhiye mazhar olarak yüz binlerce Müslümânın hayatını kurtarmaya muvafık olmuşlardır. Gice gündüz tevhîd-i ilâhiyi terennüm iden minarelere çan asdırmamışlar. Allah kendilerinden razı olsun. Biz Anadolu'daki bütün Müslüman ahaliyi, bütün İslâm'ulemâsını bu meziyetde, bu fazîletde görmekle iftihar ideriz. Ve temenni ideriz ki Müslümanlığın bu mu'azzam cihadı zamanında her ferd vazife-i dîniyesinin ehemmiyet ve azametini lâıykıyla idrak iderek ona göre bezl-i mevcudiyet itsun. *Vellezine cehedu efeyna lenhedinhim seblama ve innallahu lemalmuhsinin.*⁵⁵

⁵⁵ Bizim uğrumuzda mücâhedede bulunanlara hiç şüphe yoktur ki biz kendi yollarımızı bulduracağız. İyice bilmeliyiz ki Cenâb-ı Hak iyilikten ayrılmayanlarla beraberdir.

Eşref Edib'in "Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları", İsimli Makalesinin Orijinal Hali.

"Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları" Makalenin Orijinal Hali s. 296.

طوبور ، زوالیبار ، باشلی آزدن ، موجوداتین کیمین دشمنلرینک
منفعی اوغورنده اولوب کیدیورلر . نه نغیع ؛ نه آجیق اولوم !
نه کندی ملتی ایچون اولبور ، نه کندی وطنی ایچون ، نه کندی
شانی ایچون . بالعمس ملتی امیر ایدن ، وطنی استیلا ایدن ، شرف
وشانی یتیرن دشمنی ایچون اولبور . بونله آجهازی ؛ هر نه زمان
بایدیشی ایشک مناسنی براز دوشونک ایستهسه درحال قفاسنه انکلیز
ضربهسی اینر : انکلیز ، - ارنی آلتدهکی دیگر بر ملتی اوکا مساط
ایدر ، اونکله اونک سرکشکنی ازاله ایلر . ارنی اوپله بروضعتکه
قورتولمه نك امکانی بوق .

- سزبو آدملره تماس ایدوبده اونلری اداشه چالشمادیکیزی ؟
- چالشماق اولورمی ؟ بزم بوخصوصه صرف ایتدیکنمماعینی
بیاسه کیز . . . نهر باماقد . اولریزه دعوت ایتدک . هر راست
کلدیجه کندیلرینه سلام و زیریوردق . دبلرندن اکلادماغین حالده
لسان حال ایله کندیلرینه حقیقی اکلایمه چالشدق . با ذره
کندیلریله قونوشه بیلهجک واسطه لرده بولوق . بر کون یه بر اوده
بر ترجان واسطه سیله بر قاج هملی مسلمانه قونوشیوردق .

- سای مسلمان قرداشلر ، دیدک ایدوبورمیسکز بوایدیکیز ایش
دینه قارشى نه بیوک بر جنایتدر ، اسلامیه قارشى نه بوپوک بر
خیانتدر ! سزملمکتکیزی ، جولوق چوجکیزی ترک ایدرک اسلامیت
اوزرینه کفرک حاکمیتی تأمین ایچون قائلر کیزی دو کورسکز . بزمسزک
دشمنکیزی بزمکه بزمه سلاح آتدیگز ؛ انکلیزک غالبیه واسطه اولدیکنز ؟
باقیکز ایسته بزمده سزک کچی جامعلر وار . سزک مناره لر کزده
اوقونان اذان محمدی بزم مناره لرمزدهه عینا اوقونبور . سزک توجه
ایتدیکنز قبله یه بزمه متوجه بولیبورز . سزک دست احترامده
طوبدیکنز قرآنی بزمه باشمز اوستده طایبورز . بوزلرجه سنه در
بزمبون برجهان کفره قارشى اسلامیق مدافع ایله اوغراشیورز . بو اوغورده
فدا ایتدیکنز نفوسک ، ثروتک حدی حسانی بوقدر . بو بوزدن
ملمکتلرمزک نه قدر آجینه جق حاله کلدیکنی ایسته کوزلر کزله
کورریورسکز . ناصل اولورده سزسلاحلر کیزی بزمسلمان
قرداشلر کیزه چوروب کفارک غالبیه ظهیر اولدیکنز ؟ . . .

بزم بوزلی سویلرکن هندیلر هونکور هونکور آغلا بورلردی
کفار قالدنوب اوله رق دو دککاری باشلر بللر نده کی اسکلر پالاقه لری
اوزرینه دوشیوردی . ایچلر ندن برسی سلاح قوللانه قوللانه ناصیر .
لاشم ایله انکلیز ظلم و اسارتی آلتده قاورولش بوزنده کی باشلری
سیلرک دیدی که :

- رجا ایدرم ، بزمی انسان برینه قوبوبده بزمه عتاب ایتدیکنز .

هجر ایدیلن ارمنیلری برلشدرمک ، برده عسکر تجمعنه میدان
ورمه مکه مکلفز . سو قافلرده کی دوریه لرده کندی عسکرلر من ایچوندر .
صاح عقد ایدیلر ایدلز همان چکیلر جکیز . . .

دیرلر . دیگر طرفدن آلابدیکنه ملکده حاکم اولوق برنسیبنی آعقیب
ایدیورلردی . انکلیز عسکر می عرشده کورن ارمنیلر شیاروب
طاشقینلق کورسردیکه انکلیزلر اولری چاغریور ، نصیحت ایدیورده
- طاشقینلقه حاجت بوق . بوبله باقمقوله مسلمانلری غایانه
کئیروب ایشمز بوزمق طوغرو دکلدز . کورریورسکز یا ، ایسته
هر ایسته دیکنمی بایدریورز . ارزوکنر وارسه برینه کئیرتمک
المزدهدر . . .

فقط ارمنیلر دیکنمی ؟ اونلر ایسته بوردی که مرعشه هیچ بر
مسلمان قلاسون . بوتون هر ضرر بامال ایدیلسین . بوتون جامعلر
یقیلسین . بتون مسلمانلر مزاره صوقولسین . الک اهرتسز برشئی
اعظام ایدرک مسئله چیقارتمی ایتلر . مسلمانلری غایانه کئیروبده
انکلیزلرله طوبوشدیرمق ایچون اللرندن کن هر ملعتی ارنکاب
ایتمکدن کزی دورمازلردی . حتی بر دمه اختلال اوله جق دیه انکلیزلری ده
اغفال ایتدیلر . بونک اوزرینه انکلیزلر مسلمانلرک سلاحلری طوبلامق
تشبیده بولوندیلر . بزمیدلاکه :

- بزم طوبیلانه جق سلاحلر بوقدر . وقوعات چیقارسه مشولیت
بزمه حائدر . ارمنیلرک تزویرانته قایلوبده بزمی اولدیرمک می
ایستیورسکز . . .

مسلمانلرک افضالی سزمن انکلیزلرک یلری کئیمدیلر . بوبله بر
تأمینایله ا کفنا ایدرک جبری سلاح طوبیلایمه جرأت ایتدیلر .

- انکلیز عسکرلری مبانته هندیلرده وارمیدی ؟
- طبیعی دکلی ؟ بو یودورقلری آلتده طوبده لری هندیلر وسائر
ملتلر هر زمان وهر برده انکلیز منمته خدمت ایتسکه مکلفدر .
انکلیزلرک سلطنت وقوتی هپ بوبله محکوم ملتلرک اوموزلری ، باشلری
اوزرینه تورولمشدر . آسیادن ، آفریقادن ودها دیگر قطعه لردن
حیوان کی انسانلر طوبیلایور . اولری اوبله برتشکیلات ایله باغلا یور ،
روحلری اوبله ارفسون ایله مسجور ایدیورک ارنی اولر هر برده حسسز
حیوان ، ادر کئیر ما کنه کی انکلیز حسابنه ایشله یور . نه
کیتدکلی بولک منبانی کورده سیلورلر ، نه یایدقلی شیک مناسنی
ادراک ایده یاپورلر . طبق برسور و کچی سوق اولنان طرفه کیدیورلر .
حتی عرفدشی ، حتی دیندشی اولسه بزمه فرق ایدمه جک حاله
کابورلر . دسپهلر موجدی انکلیزلر او خصوصده بو بیچاره لری
بر صورتله اغفال ایدرک دین کندی قرداشلرینه قارشى صالدریور

دیدک. بز بواسارت بووندوروغنه کیرمه چکیز. آئزندن کلدیکی مرتبه اوغراشه چغز، موفق اولورساق نه اعلا اوله مازساق فرانسزلر بز مرارلرمن اوزرینه سلطنتلری قورسونلر.

غایت آجی بر لسانله بر پروتسو یازدق. دول معظمه یمه تبلیغ ایدلک اوزره استانبولدهکی اشفاق مثلارینه کوندردک. صدائنه، خارجیه نظارتنده یوللادق. ظن ایدلک که فریدلر بز بر تأییری اوله جق، مملکتیمز فرانسزلرک چیکنه مسنه دول متدنه تک وجدانلری (!) قائل اولما به حق ایهات؛ سوزله اولسون جواب ویرن

بیله اولمادی. مسلمانلر بز یوزنده حق حیاتی طابیلورمی که زم فریادلریمز ایشیدن بولونسون؛ آوروپالردن، یانود اولنلرک محمیتلری اولان خرسستانلردن بریسنک برنی قاناسه قیامت قویار، بترن عالم کفر حرکت کایر. بریده قوجه قوجه مسلمان نطهلری مایونلرجه مسلمان هیئت اجناعتلری ظم وغدر ایله چکینه نیرده انسانلق نامنه اولسون برصدای اعتراض یوکسلن بولونماز.

برقاج کون کجیدی؛ (۳۰ تشرین ثانی ۱۳۳۵) برده باقدقکه فرانسزلر آقین آقین کایه باشلادی. ارمنیلر فرانسزلری کونوجیه قیامت قویار دیلر. چولقی چوچوق سوقاقره دوکولدیار. قیزلری

سوله دیلر. کندیلری کیندیلمر، موزققلر دوزدیلمر. تا شهر خارجه قدر قارشچی قعدیلر. «یاشاسون فرانسزلر، قهر اولسون تورکلر!»

دیهه باغیره باغیره فرانسز عسکیرلری قیشلهه کتیردیلمر. انگلیزلر فرانسزلره دور وتسلیم یاییور. بر فرانسز طاوری کلپور. برانکلز

طاوری کیدیور. حال بوکه فرانسزلر کلهدن ازل انگلیزلر بزه ریتمشدی که:

— فرانسزلر بورایه کلجک. دائمی صورتده بوراده رلشه چکلر.

اونلری بورایه سوقامنه بتون قوتکیزله چالیشکیز.

بر طرفدن بویله سوله یور، دیگر طرفدن دور وتسلیم ایدیوردی.

بز پروتسولرله، فریاد واسترحاملرله مشغول اولورکن بر امر واقعدن

دیگر امر واقعه دوشدک. انگلیز کیتدی، فرانسز کاسی. شیبیدی

نایه جقدق؟ هیچ بر طرفدن تلمیات آله مایوردق. اوصرده

سیواسده قونقره طویلائیور، مدافعه حقوق تلمیاتی قلعه آلیئیوردی،

فقط بزه هیچ برشی کلمشدی.

بز بو وضعیت آلیه قارشیسینه اتخاذ ایده چکمز خط حرکتی

کندیمز قرارلردمق مجبوریته ایدک. بوحادثه اوکنده المزی، قولزی

باغلا یارق او طور مق قابل اوله مازدی. چونکه ارمنیلر اللرئدن کان

هر درلوقانی ایقاع ایده چکلردی. کوزمزلر اوکنده سلاحلائییورلر،

انتقام آلا یلری تشکیل ایدیورلردی، ارضروملی، وانلی، مرعشلی بر

بزیم حیواندن هیچ فریز بوتدر. بزیم حالز سزنده یاماندر. اوعمار

انکلز باشمزه بر یولار طاقش، ایستدیکی بزه بز ی - ووروکلیور. بزه

دیدکی که: (آمانلر خلیفه کوزک دشمنیدر، خلیفه کوزمه برابردر، خلیفه یی

قورنارمق ایچون المانلرله حرب ایدمه چکسکیز.) بزه المانلرله حرب

ایتنک بلیوروز. شمدی حقیقی کوی بیور و آکلایوروز. فقط نه فایده؟

برده بو بوکلر کناهی ایشله دک. شمدی دیگر بر فرصت بکله یوروز.

اسلامت قارش ارنکاب ایتدیگمز بو خیاتی البته بر کون کلیر،

بز یمه قانزله تیزلرزه...

هندلی مسلمانلرک بزیمه بویله مناسبده بولونلری انکلزلرک بک

جانی صیقمشدی. فقط آچقندن آچقنه منع ایتک ایسته میوردی. بونلرک

بزیمه تماس اتمملری ایچون بک درلوموع احداث ایدیوردی.

بز هندلی مسلمانلرله مناباتی اوقدر ایلری کونورمشدک که بارامده

هیته تیسیرله باقارالار یه بزدک. هانی انکلزلر زماننده آرمنیلرله

آرامزده بر مسئله تمدن ایتش اوله بیدی مطلقا هندلی مسلمانلر بزیم

صفرمزه کجه چکدی. انکلزلری بونی سزدیکی ایچون ایدی که سلاح

طویلامق تشبیه قارش بز براز طیبانیجه ایلری کیندیلمر، درحال

واز چکدیلمر.

انکلز اشغال عسکیرنه قارش بز بوزورتلر طاقم تدبیر ساسه کارانه ده

بولورکن بر کون وانکلزلر کیدیور، برینه فرانسزلر کلپور؛

دیهه بر خیر مملکته یایدی، بورالری فرانسز منطقه نفوذی اولمش.

موقت ظن ایتدیگمز اشغال دائمی اولیورمش. بوخیر هرکسک

افکارینی آلت اوست ایتدی. درحال اهللی یی جامعه طویلادق. اولنرله

حقیقت حالی آکلاندق:

— ای مسلمانلر! دیدک. بو مملکتلر فرانسزلره ویرلش.

بورالری دائمی صورتده اشغال ایچون بوله چیقمشلر. کلپورلر. اجنبی

اشغالی نهدیمک اولدیغی کوزلرک بزه کوردیکیز. اجنبیلرک اسارتلری

آته آلدقلری ملنلرک حال ذلتی ده اللمزده کوستردی. شمدی آرق

حرکت زمانی کاسی. فلاکتی کونلر قیرب ایدیور. فرانسزلر بر

دفعه برلشیرسه اونلری بوراندن چیقارمق برده قابل اولماز. اونک

ایچون نه بایه چقسق شیمد بدن قرار ویروب حرکته باشلا یلم.

حکومت شاشیرمش، محز و دور اچنده قاشمدی. بزه نصیحت ویرمه

قالقشدی:

— نه یایلم، قدر بویله ایتش. فرانسزلرک بورایه کلسی مقررسه

سز ناصلی مانع اوله یلیرسکیز؟ دور باقم، نه اوله جق!.. دیدی.

بواصبحتی بزیم خوشمه کینمدی: — هله سن بزه مساعده ایت،

(سیرالرشاد)

صفحه ۲۹۹

یوق نومیته بی ارمینلر منصل ارمینلر آرمسنده تشکیلات یاییور ،
مرعشده کی بئون مسلمانلری محو ایتک اوزره حاضرلایوردی .
هم بوی کزله مه یه ملزوم کورمورلردی . آجیقندن آچمه باغیر ییوردی :
— انکلیرلی ایته دیکمز درجه ده یایمادیلر . فقط فرانسلر سزدن
انتقامیزی آله جقلر . آرتق سزک ایچون حق حیات یوقدر . هیکیزی
طاووق کیی که چکیز .

مسلمانلرک وضعیتی حقیقه پک نازکله حشدی . درحال تداییر
یجدیه ایخوذ ایتک ضروری ایدی . بز آرتق ایچی کوجی براقهرق منادی
أرلده کیزلی کیزلی طوبلائیوردق ، نه یاه بیله چکیزی دوش-ونیور ،
مدافعه ترتیبانی ایچون حاضرلایوردق . سلاحیزی ، مهمانیزی نظر
دقته آلهرق نه قدر محراب چیقاره بیله چکیزی حساب ایدیوردق .
طاققر ، بلوکل تشکیل ایدرک بروعه حدوشنده ایچتماع نقطه لرینی قرار-
لشدیر یوردق . ایخیدارل ایچون ، چوققار ، قادیسلر ایچون ده آیری آیری
وظیفه لر مخصوص ایتدک . آرتق هریشی کوزه آشدق . اولوم قورقوسی
هیچ بریزک عزمته قارش کله موردی . چونکه فرانسلر ظلمی ، ارمینی
قهری آلتده باشامه نك امکانی اولمادیغی پک اعلا تقدر ایدیوردق .
کیده چک برمزده یوقدی . عصرلردنبری اوزرنده باشادیمز بوسلمان
طور اقلرینی کفارده بر اتوب کیمک بزجه ذاتلرک لک شیعی ایدی . هر
گون توحید الهی بی ترم این مناره لر مز . هیزم اولمادن ، جانلر آصدیرمق
بز مسلمانلره یاقیشیمیدی ؟ ایحتال که کفارده غلبه چله مایه جقدق .
ایتمک که اولرک بیک درلو وسائط حریبه سنه قارش طوره مایه جقدق .
فقط هر بریز هیچ اواز سسه اون دشمن ، بکرمی دشمن اولدورده دن
اولمه چکدک . طاش طاش اوستنه برافاه جقدق . بو تون مملکتی کندی
الرمزله آتسه ویره چکدک . نه کننیزدن ، نه اولردن نك بر جان
برافاه جقدق . بلکه مرعش فرانسلرک اله کچه چکدی . فقط برکول
یغفتدن باشقه برشی بوله مایه جقدی . آرتق فرانسلر باشقه برلردن
کثیر چکلری ازمینلره برابر بزم مزارلر مز اوزرید . باقوشلر کچی
اوتسولر ، بکرمنجی عصرک تاریخ مدنیتی یازسونلر . . . دیدک .
بوصورتله قرارمز یوردک . بوقراری قادیسلر مزده تریلیغ
ایتدک . هج تلاش کوسترمیدلر :

— مرعش ارککاری قدر مرعشک قادیسلری ده اولمکدن قورقاز ،
دیدیلر . حیاده ده برابر ، مانده ده برابر ، سعادنده ده برابر ، فلاکنده ده
برابر . . .

حاصلی بز ارکک ، قادیق ، چولوق چوقق صوگ نقسه قدر مدافعه
ایده چکدک . فرانسلری مرعشده کورده ارمینلر سوئولردن
چایدیره جق درجه لره کشلردی . اوقدر شیمارلردی که نه یاه جقلرینی

جلد ۱۸ عدد ۴۶۷

بیلورلردی . منصل مسلمانلره چانلر ، بر وقه چیقارمینی ایچون
مسلمانلرک حسابینی آلا ییلدیکنه روحیده ایدرلردی . فقط یز ممکن صریحه
ینه اعتدالمیزی محافظه ایدر ، اولور اولماز سوزلره هیت و بریزدک .
سوزله برشی چیقارمه جقلرینی آکلان ارمینلر فملاً مسئله ایدانه
تشیب ایتدیلر : فرانسلرک مرعشه کدکلی بیک دردنجی کونی ایدی
ارضرملی بر ارمینی حامدن عودت ایدن برمسلمان قادیسک بیجه سنی
چکوب ییزدی . و مسلمانلرک نام جان طامارینه طوقوقدی :

— آرتق بورالری فرانسلر وارمینی مملکتی اولدی . تتر قاقه جق ،
بئون قادیسلر بوزلرینی آچه جق ! گیم بیجه سنی آجازسه پارچه پارچه
ایدوب ایشته بوله یاه جقز ! .. دیبه باغردی . اوصیره . اوران کین
حاجی امام نلمنده دینی بو تون برمسلمان درحال اوه قوشارقی سلاحینی
آلدی ، بقیسه رلک ارمینلرک کوشته بوشلاندی :

— ال باقلم ناموسه تهرضک جزاسنی ! . . . دیدی .

ارمینی طر براقره بو وارلا بویکیدی . بو قهرمان مسلمانده سلاحی
اموزلایه رق شهر خارجه چکیدی .

بو حاده اوزرینه ارمینلر شاشیردیلر . فرانسلرده نه یاه جقلرینی
کدیرمیدیلر . چونکه هنوز ترتیبانی اکیال ایتمه مشلری .
فرانسلر بویله بردن برده مصادمه طووشوق ایستیمورلایدی . حلول
مصاحبه ایله مرعشه تملک ایتک تخریرلری هنوز یایلماشدی . دوست
کورونورک مملکتی بیجه سنی آلتنه آلتی چارده لرینه توسل ایتمده دن شدت
کوسترمک فرانسلر کی برچوق مسلحان ملتتری بو بوندوروقلری
آلتنه آلان مستملک کچی بردولت ایچون البته سیاستسزلکیدی . اولک
ایچون بو حاده بی اعظام ایتیرک قاپاندیلر .

بش ، اون کون چقدی . اطنه دن تمین اولونان برقرالسز
غورنوری . (یعنی متصرفی) مرعشه کلدی . برحقته صبوکرده ده
یوزباشی سمید بکک قومانداسنده اوچوز قدر ژاندارمه کلدی .
بوژندارمه لر فضلہ فضلہ اجر تله فرانسلر مزمتته آتمش و کندیلرینه فرانسلر
الپسهری کیدیرلشیدی . فرانسلر صابیلان بو یوزباشی نك یاننده
(واهان) نامنده برده ترجمان واردی . فرانسلر صدقی بکه عثمانیه
ایتراف و علماسندن برقاچ کیشی بی ده ترفیق ایتشلردی . بونلر بزه
نصیحت ایده چکلر ، فرانسلر مدنیتندن ، فرانسلر عدالتندن بحث
ایده چکاردی . فرانسلر بو بوندورونک ذوقنی بزه آکلانه جقدی ،
بو هیئت شهره کیرکن بزه تصادف ایتدی . بو یباشی بر شیلر
سویلدی . دویمامالنه کلدک . بر ارمینی ترجمانی سئلندی :

— خواجه افندی ! سزه سویلور .

— نه ایترسکیز ؟

— برشی ایسته دیگمز بوق ، نهدن کابورسکز ؟
— مدرسه دن کابورز .

— خیرلاقک اوبنا کلکیزده کوروشلم .

بوخیرلاق ، مرعشک الشزنکین ارمیسیدی . معوث اولمشدی ، مرعشک بنون بیاسه سی بوخیرلاق آتوبک الله ایسی . مملکتک اقتصا دیاشه بیکانه حاکم اولان خیرلاقدی . اولک ایسته بزی چاغیر یوردی ، کیزنک ، غورنور کوشده ، صدق بک قارشینده اوطوریوردی . هئایه اشرفی ده اشرفی اولکنر ایگمش ، تکره طلالمشردی . غورنور :

— خواجه اقتدیار ! ماکنز ، بوضابط سزدنذر ، تورکدر ، فرانسزلرک نهدنر عدائته معاله ایستیکنی سور کزده سزه سوبلسون . بز حایه من آتته کیردن ملتله نجاوز ایتمیز . صدق بک قولنده فرانسز نشانی کوربورسکز . او برشی دکادر . المانلغی کیرمک اوزره بالکنر نشانی دکیشدر بلشدر . بز شکایتکز ، بر آرزو کوز وارسه سوبلیکیز . اطلنده باش آدینسرتور (بره بمن) ، عرض ایلمه ، در حال اسراف اولنور . حریف بزی بصورتله اغفال اتمک ، کندی آرزومزله بوندوروق آتته صوقق ایسته یوردی :

— بزم سرکه هیج برمناسبتمز یوقدر ، دبدک بزم حکومتمز وار . بزباشقه شی بیلمه یوز .

چو حق الدائیر کی دها بر طاقم ماسالار اوقودیلر . بز جواب بیله و برمه یه زوم کومدک . پالان دن آیریلدیق . صدق بک حالنده تأسف ایتمک . بوساییلان آدم شمسدی عئایه ده فرانسز خدمتده بولونیور . فرانسزلارونی بکاشی بایدیور . عئایه ده ائدارمه قوماندانانی ایدیور . تمایله فرانسزلرک برینده سیدر .

فرانسزلر بش اون کون قدرده بویله مصلحانه بر صورتله حلول اتمک ، اهالی بی اغفال ایلک - سیاحتی تعقیب ایتمیلر . مسلمانلردن کندیلر بته هیچ طرفنداز بوله یاغچه حیرت ایتمیلر . جانلری صیقیلدی . یولتیقه لر نی دکیشدیر دیلر . تشرین تایلنک ۲۸ نجی کونی ایدی ، جمعه کونلری قلعه به چکلمکده اولان عئالی باراغی برینه کندی باراقلر نی چکدیلر . مسلمان اهالی بونی کورونجه بردن بره مدهش غلبانه کلدی . ذاتاً خلق متحس ، مهج بر حالده بولونیوردی . باراغمزده ایندیریلنجه دیمک که آرتق بودیارد عئالی حا کیمتته ، مسلمان حا کیمتته ختام ویریلیوردی . در حال بوتون مسلمانلر جامع کیره طوبالاندیلر :

— مادام که حا کیمت اسلامیه نك علامتی اولان سنجاغمز کفار طرفدن ایندیریلشدر ، آرتق جمه نمازی قلمسنه محل قالمشدر . دیدیلر ، بونک آرزونه خطیب منهدن ایندی ، نماز قلمادی . اوج درغ بیک قدر مسلمان جامع کیرده کی سنجاغی آهوق تکبیر

وتایلار ایله قلعه به محرم ایتمیلر ، مسلمان باراغی دیکدیلر . اونی مناقب اذان اوقودندی . قلعه ده اولکله نمازی قلدندی . اورادن حکومت کیدیلر . ایسه مداخاله اتمک ایسته ن تر جان واهانه ایجه بر دایق آتیلدی . خلقتک بو غلابندن فرانسزلر اورکدیلر . نه اولورسه اولسه ، بز هر شیئی کوزه آلدیرمشدی . فقط فرانسزلر هیچ بر شدت کوسترمیلر . ارمیلر ده قورقدیلر .

بو حادثه اوزر بته بر قاچ کون سکونتله کیدی . فقط اطرافده ، کویلر ده اوفاق نطق حادثه لر باشلامشدی . فرانسزلرله اولمیلر اجهتله بعض عقد ایدیور ، بر شیلر حاضرلا یورلدی . کنارده کوشده بعض مسلمانلر شهید ایدله به باشلانندی . آرتق مدهش زمانلر قریب ایدیوردی . بوتون حادثات بونی کوستیریوردی . بزده ترتیبانن بر آن خالی قالمایوردی . تشکیلاته کرسی ویردک . اویسرده مدافعه حقوق تمایاتی ایزه کیدی . بر تلغراف ماکنسه بولدی . شهره اوج ساعت مساعده مقصودی قریب سنده اما کنه قوروب سوباسده مصطفی کال پانایله مختار به باشلاق . باشانک بزده چکریکی جلا دنگارانه تلغرافلر بزم قوه منوهمزری بک زیاده یوکستدی . اهل صلیبه قارشی مسلمانانی

مدافعه ایچون اناطولیایه ایکنجه بر صلاح الدین بونی ظهور ایدیور ، دبدک . در حال اطراف آدملر چیقاردی . آره مزده جریان ایدن مختار ایدن مسلمانلاری خیردا . ایتدک . بز دن ده اول تشکیلاته باشلایان عنتاب ایله تأسیس مناسبات ایتدک . فرانسزلرک الله . بولنان اصلاحیه به بر آدم کوندردک . فرانسزلرک سوقیاتی کلامق اوزره کوندن کوبه پوستلر تأسیس ایتدک . دشمنک حرکات عسکره سنن بش ، الهی ساعتظر فده خبردار اوله رق اوکا کورده بولارده بوصول ترتیب ایدیوردی . مرعشه کلک اوزون بوله چیقان فرانسز مفزله لر بته بر جوق تلفات ویردیروب سوقاتلر نی مشکلاته اوغراسیوردی . مرعشه کی وضعیتی سوباسه بیلدیزه رک : در حال طوب وعسکر کوندر کر ، دبدک . بر قاچ کون صورکه مصطفی کال پاشا طرفدن کوندریلن قلیچ علی بک بر مفزله قولله وایکی مبرالیه زله بازار چغه کلدی . بازار حق که مرعشه سکز ساعتدر . قلیچ علی بک بازار چقدن فرانسزلر اولتوماتوم کوندیریور . فرانسزلر تلاشه دوشیور . استکشاف ایچون سکمان قدر سوازیلن مرکب بر فرانسز قونی کوندیریورلر . یولده مصاصمه اولیور ، فرانسزلر اذبوز قدر تلفات ویره رک رجعت ایدیورلر دیگر طرفرده مصاده لر باشلایور . آرتیق مرعشه بر حرب اوله جفی تحقق ایدیور . چونکه فرانسزلر متصل قوتلر نی تزید ایدیورلر . دیگر طرفدن ارمیلر ده تسلیح ایدیورلر . اون بیکدن فضلله فرانسز وار ، اون بیک قدرده ارمی . مهم بر بکون . مملکتک کلاسار نی ، مستحکم موقعلر نی طوتدیلر

کوندلشدی. قوماندانلر بلوکارلارینک باشارینه کئیدی. مقرر پلان دائره سنده بتون سوقاق باشلارینی طوطوق. سلاح آیلنجه قیشلهدی فر نزلردن اوتوز قرق قدر مسلح برمقرده قصبه به طوغری گهیه باشلادی. (رستابعه) [۸] محاسبه سنده بزم مجاهدلرمن طرفدن نوبت آتشله قارشیلانجه هانر حجت ایندیبلر. اومبارله فرانسزلر کلباسلارده اولرده محصن ایندیبلر. آرتق حرب باشلامشدی. فرانسزلر طوبارله، مترابولرله، بومبارله شهری دوکمه باشلادیلر.

بزه قصبه نك بعض برلرینه آتش و یردك. دشمن کورسون که بزم نظر منده هینانك تبعی قلامشدر. دشمنه خرابه دن، مزاردن باشقه برشی بر اقبابه عزم ایتمشك. سوقاقره بز حاکمك. دشمن هرکس برلرینه هیچ کسه اهمت و یرموردی چولوق چوقلری اولرك آلت قاتلرینه طولدوردق. قادیسلار بسك حاضرلایور، اختیارلر توزیعا تده بولنیور. اون اوج، اون بش یاشندهن چوققلر اولری مدافعه ایدیور. محاربانه ناسپلره قدر صیجاچ بکلر یتشدر بولور. هرکس موجودیتی اورتنه قویور. لرزاق اولایانلارک بیه جکلری تأمین اولونیور. بش الهی یاشندهکی چوققار «الله، لله، . . .» دیبه تسبیح چکیورلر. ایشله مشغول اولمایان قادیسلار کچه کوندوز متادیاً قران او قیورلر. کسه نك کسه نی کورمه وقتی یوق قادین، ارکک هرکس وظیفه سیله مشغول. بتون کینچلر، بتون الهی سلاح طوتانلر حرب ایدیور. یاقبله جق اولرده قادیسلار باشقه برلره نقل اولونیور. ایشلار یله برابر بعضاً اون بش، بکریمی خانه بردن یاتیور. بو میانه دشمنك تحصن ایندیکی مانی مستحکمه ده اینجده کیلرله برابر یانوب کول اولیور. سوقاقره بزم قوتلرمن حاکم اولدنی ایچون کسه نك شورادن شورابه آدیم آتمسه احتمال قالمیور. شهبیلرمن گندی اولرینك قابیلری یانه دفن اولیور. ارتق هرکس جابدن قطع امید ایتشدی. احتمال مسلمانلردن کسه قالمیله جقه. فقط دشمنلردن ده هیچ بر فرد قالمیله جقه. مرعش بزه ده، اولرده مزار اوله جقه. محارب بون شیدیه دوام ایدیوردی. فقط دشمنلرک مالنه عرضنه، هیچ کیمسه تعرض ایتجوردی. مقتول دوشن ارمنیلرک آلتونلردی، ایشلاری سوقاقرل اورتنه سنه دوکولش. کیمسه الهی سیله اوزاتمایور. هرکس کال انتظام ایله وظیفه سنک باشنده. دنیایی کورموروز. صغر دهشت، قار، فورطنه دوام ایدیور. محارب بونک اوجنی کونی ایدی، قلمج علی بک یتشیدی، قوماندانی اله آلدی. دشمنلر بولونقلری بردن سلاخلر، بومبارلر آتیورلر. دشمن هیچ امید ایتدیکی برمدافعه قارشیسنده قانجه شاشیردی. امداد ایسته دی.

[۱] بوسم، ذورلدره حکمدارلردن غلاملارلرک قزینک اسمی اولتی اوزره شایندر.

طوبله، مترابولر یرلشدر بیلر. بزه آرتق تشکیلاتلری اکل ایتمک اوزره بولونیوردق. ژاندارمه نك سلاخلری نی که بشیوز قدر واردی - حکومتدن کزلیجه آلدق.

دیگر سلاخی اولانلری ده قید ایتدك. بیک بشیوز قدر مسلمانان تلمش ایتدك. ایشلر بوراده به کایجه فرانسزلر حکومته وضع بدایجه قاتلشیلر. بز نعت ایتدك:

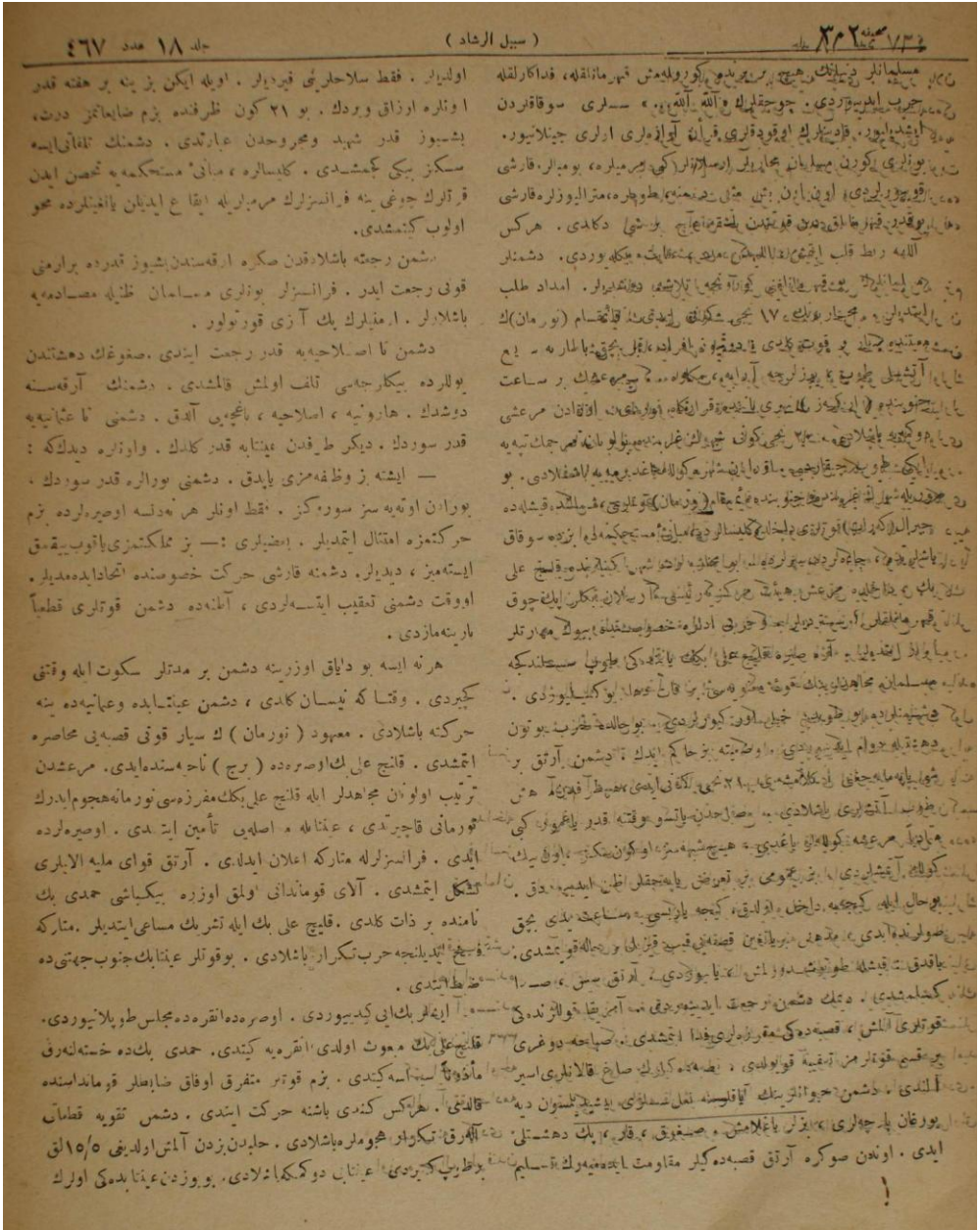
— قطعاً اوله مازه دیدك. بوکاجرات ایده جك اولورسه گر درحال اختلال باشلایه جقدر. اهالی غایبانه در. بویه تهلکلی تشبیرده بولونمه نك مسؤلیتی تمایله سزه عاقددر. حکومته وضع بدایجه جککزه دائر نشر ایتدیکنک بیک بیاننامه نك هنوز مرکب قورومادی. بونه حالدر؟ — بن دول ایشلایه نك امریله قوتزوله مأمورم. بزم امرمن قطایدیر. — بزم حرکتزده جدیدیر. بزسزی حکومته مداخله ایتدیرمه جکزه وضعیت پک زیاده کرکینلشیدی. بز شهرده سبرلر، استحکاملر حاضرلایوروز. کوچک کوچک مقرزه لرله سوقاقرل باشلاری طوتوق. بوکی شهر داخلنده کی محارب لرله ده سوقاقرلری ایلك طوتان قازاندیغی بیلدیکنک ایچون اولره قابولتده اورادن مدافعه ایده جک بر وضیتده بولونقی ایسته مدك.

وضیت بومرکزده ایکن فرانسز قوماندانی جنرال کدرت ملک حقتد، مذاکره ایتمک اوزره برهیئت ایسته دی. متصرف وکیلی، مهندس، ژاندارمه قوماندانی، بلدی ویشی و تجاردن ایکی کیشیدن مرکب برهیئت کتیدی. اولنری تهید ایتش:

— طوبله سزی یاقارم. نه سانلرک؟ قارشیکزده کی فرانسز دولتی در!

— موسیو! یاقسه کده بیهسه کده بز حکومتزده مداخله ایتدیرمه جکزه. بز هممز اوله عزم ایتدك. بورامی فرانسز طوبراغی دکلدیر. بورامی مسلمان طوبراغیدیر. بوراده آتجق مسلمان حاکیتی جاری اولور.

هیئت بویه سرت جواب و برنجه جنرال غضبه گلش، هیئتی توقیف ایتش. هیئتک توقیف اولوندیغی بلدی جاوشی کلوب سوبله نجه اهالی اره سنده مدخش غلبان باش کورتردی. درحال ایشی اداره ایدنلر آره سنده قیبه برمذاکره جریان ایتدی. ساعت طقوز ایدی. (۳۱ کانون نانی ۳۳۶ چهارشنبه) ایکی آل سلاح آیلدی. بو، حرکت ایچون اولجه قرارلشدیلش بر اشارت ایدی. مستعیناً بتوفیقه تعالی آرتق مصادمه باشلایوردی. بو اشارت اوزرینه هرکس موضعلرینه کیردی. اوصرده متصرف وکیلده بزه نصیحت ایتمک اوزره جنرال طرفندن

“Maraş ve Ayntâblıların Kahramanlıkları” Makalenin Orjinal Hali s. 302.

(سیل الزناد)

صیحه ۲۰۳

جلد ۱۸ عدد ۶۷

فوقی قاناری تماماً بی‌بایدی .
 برمدت ده بویه اهالی قوتاری کندی باشنه فرانسزلره جاریشدی .
 انکضات شیمدی منتظم قول اردو تشکیل ایتدی . بوکون حرب
 عینابلیک غریبده و خنوسنده دوام ایدیور . حربک مرکز نقلی
 اورا سیدز .
 عینابلیک شیمدی مدینه قورمانقله حرب ایدیور . مرعشده ابراز
 اولونان بسالت و جلادتی نظایر ایدیورلر . حتی دها زیاده خارقلر
 کورنیزورلر . قذین ، ارکک ، چالوق جوجوق چانلریله ، باشلریله دشمنله
 چا پشیرلر . دشمنله حرب طرفدارلی اولمایان قورقاملرک هبسی
 دها اوقفت صاوشمشلردی . شیمدی صبهده اولونانلرک عمر اولوسی
 کوزده آهوق دشمنله مقابله جاریشورلر . بو تون منکمت خاق
 مغا دردیور آلترنده یاشورلر . بی پایان مشقاره قاتلانلرک ، قارمیت ایدیورلر
 حتی یکلردله دشمن کندیلری اغفال ایتمک ایستمش :

— اطرافده قای ملیه قانادنی خالده سز نه به کورده نوردده
 حرب ایدیورسکنز . اراق تسلیم اولکنز ، دیره برخیز کوردرمش
 بو تک اوزرینه اهالی شو جوان و یرمش : — سزیتون آناتولونی
 استیلا ایتمه کنز . سینه عینابلی سزه تسلیم اولمه حقدر . سز آتیق
 عینابلیک خرابلرینه سز اولرینه مالک اوله پارسکنز . یوقه بوراد ، بر فرد
 قالدیس سزکله جاریوشه جق ، سزوه بو مسلمان طور اقلری کندی رضاسیله
 چیکنه تمه جکدر .

حقیقه بوکون عینابده کورترین فداکارقلر شایان حیرتدر .
 بو مبارک ، بو قورمان مسلمانلرک مجاهدلری بو تون مسلمان قرداشلر سزک
 هر دقیقه نخطر ایتلری ، کنیدی یئک هر صورته امداد لرینه قوشملری ،
 الدن کلن معارنشدن بولوغلری ، بدنا و مالاً معاونته قدرتی اولمایانلرک
 هیچ اولمازسه سوزله واسون کندیلری هر دقیقه دوشومکده اولدقاری
 تفر اقلرله کندیلرینه یلدرملری و جانب دیندنک که همدر . اخوت
 اسلامیه ک ، ایمان قاناداشلرک آتاری بویه کورده کور سترک اقتضالیدر .
 بالطبع عیناب مجاهدلری بو تون آناتولونیه ک مسلمانلرک کدی بلر بلر ابر
 اولدقاری ، بر آن کندیلری خاطر دن ج قارمدنی کورده لر سه ایتمه
 قوره مشوبه لری اوزرینه سیه که بر تئیری اولور .

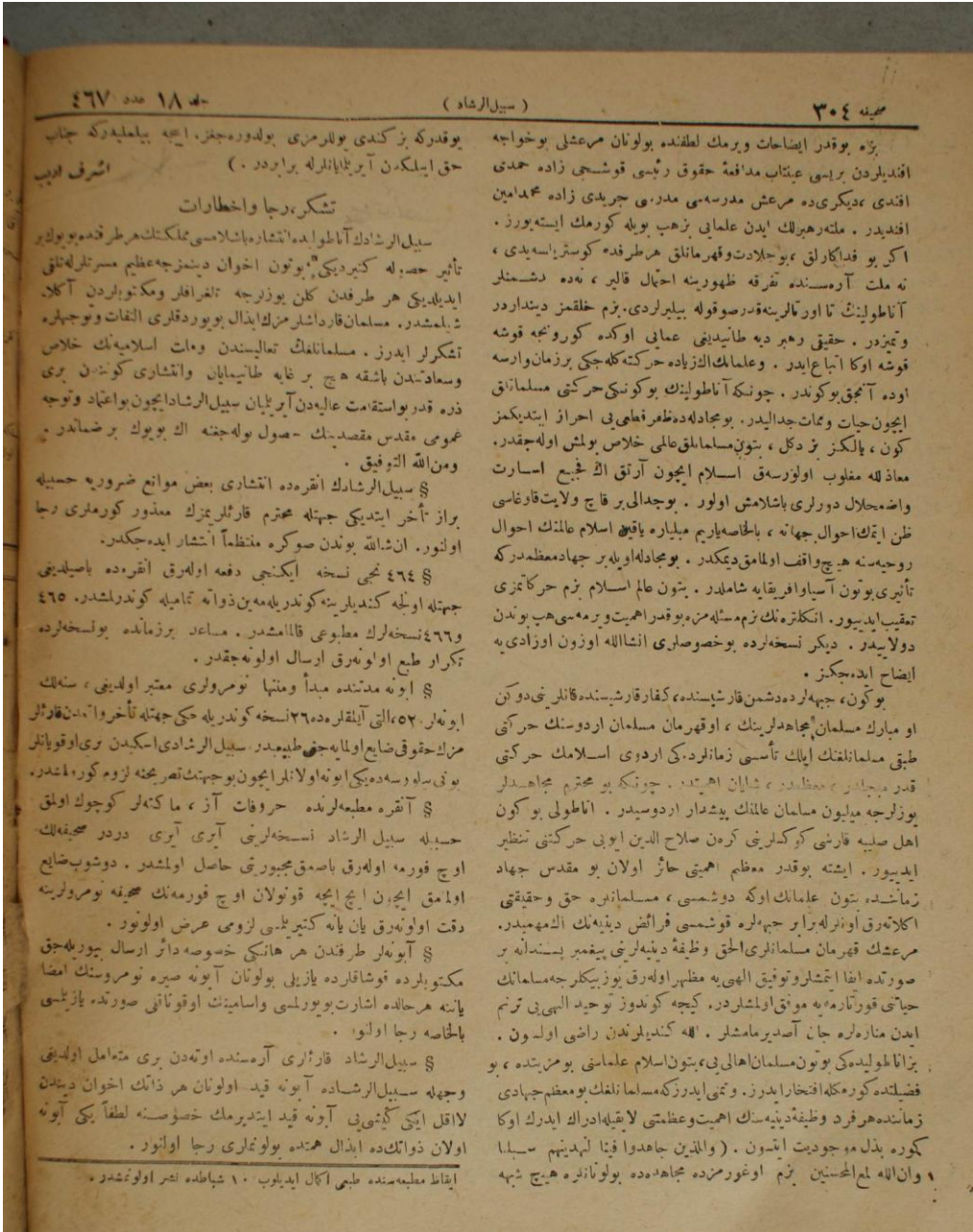
— بو محاربه لردن فرانسزلرک غایبه نادر ! . ترده لر قدر ضبط
 ایتمک ایتور ؟

— معلوما ، سهر معاهدیمی موجبجه اسکندرون شهالندن
 اعتباراً عیناب ، اورقه ، مار دینه قدر سوریه ، دایخل اولدنی ، جهتلر
 فرانسزلر اورالره حاکیت ادعا سنده . بولیلورلر . یقون : او حوالی قدر
 اشغال ایتمک ایستورلر . اورقه کیتک ایچیلورلر عینابده .

آلیق ضویدر ، عیناب بوکونکی سرکاک مساجیدر .
 کرکله السزلر ایچون ، کرک بزم ایچون انور مابادله عینابده کورلورسه
 اورقه ، مرعش تحت تدبیده قالیر . عینابدن رجعت ایدرلر سه اریق
 بارینه جق برلری بویدر . بو بوغوناق آتیه به یله تا ابرادیر . عینابده بو اولورسه
 بغداد خطلی الدن چیقاریر . معلوما عیناب ایه خط ارسه بیس
 آتی ساعته بر کرکه خطلی الدن چیقاردیمی اریق فرانسزلر ایچون
 فلاکتدر . او جواردده یونان کلن ایه آتیه قورونلی اتاسیونی بزم
 الزه دوشونجه فرانسزلر ایسیتمش دیکدر . معلوما ، آناتولوی خطلی
 (مسلمیه) ده ایکی به آریلیر : بری عراقه کیدر ، بری ده سوریه به .
 « (مسلمیه) دیلین نجل آتیق بریردر . اورادده دشمن طورتومه مار
 عینابدن چیکلیج . اورادده کورتار ییز سر بست قالیر ، دینی تعقیبه
 قصور ایتمز . بر طرفدن عثمانییه ، دیگر طرفدن حاجی تدبیده باشلار .
 بالضرور تا بیرونه قدر دشمن چیکلمک مجبور یتمده ابر . اولک ایچون
 عینابک سوق الجیش تقده نظر لندن فوق العاده اهمیتی وارد . بولدن
 طولانی بوکون حربک مرکز شای عینابدر . حاج جواردده عرب
 قوای مایه سوره وارد . عینابده سر بست قانان قوتلر اولرله
 برله شیرسه سوریه بولی آخلمش اوله جدر . و ابر ، کچ
 انشالله بو اوله جقدر . فرانسزلرک اورادده بارنجسی یک زیاده
 کورجاشه شدر .

مسلماننر وحدتی محافظه ایتدیکه ، فی سبیل الله جهادده دوام
 ایلدیکه الهک فوز و نصرت احسان ایده جیکنه شبه بویدر . بز
 مرعشه دشمنه نسبتله نه قدر آزادک . فقط قبار سزلی الهیه ربط
 ایتدک . دین یه اند . وطن اوغورنده شهید اولونی کوزده آتق .
 جناب حق بزی موفق ایتدی . هم کندیزدن اون مثل فضله دشمنه
 قارشلی موفق ایتدی (کم فقه قلیله غایبه کثیره باذن الله) بزغالیتمیزی
 الاهدن یلیرز . بز عزم ایتدک ، اله توفیق احسان بیوردی . ایش
 آزاقده ، چوقلقدده دکدر . ایمان قوز : مدر . ایمالری قوتی اولانره مالقا
 قاراییر . بزک مسلمانز ، بزک نصرتی الاهدن بکارز . طوغور بولان
 کیتدیکه هیچ شهه سز جناب حق بزی موفق ایده جکدر . (ان نصر و
 الله نصرکم) . هر ه وقت بز مغلوب اولمش سوق و طابق بو ایمانزک
 ضفندن ، قوتان الهیه دن انحراف برین ایلدی ریکلیدر . بوقبه بز
 بو تون موجودیته لره دینیز چارولرله جحرکت ایتدیک ، هر درلو فساد
 و فتنه قلمردن اجتناب ایلرک یکبار ، بر قلمه کیم دشمنه قارشلی طوغور سوق
 اوکوردده هالک قوت طوغور یلیر . ایتدیلله بوکون ادر قلمه کیم سیلماننر
 نه چکلی چالیشورلر ، اله بولنده مجاهده ایدیورلر . بویه اولنجه جناب
 حق اله الظفری . احصیان ایده جکدر . (نصر من الله و فتح قريب)

“Maraş ve Ayntâblıların Kahramanlığı” Makalenin Orijinal Hali s. 303.

“Maraş ve Ayntâblıların Kahramanlıkları” Makalenin Orijinal Hali s. 304.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim -Nuran Abdülkadiroğlu, Mehmet Akif'in Kur'an-ı Kerim Tefsiri Mev'ize ve Hutbeleri, Diyanet İşleri Bşk. Yay., Ankara 1992.

Açıksöz, Hüsnü, İstiklâl Harbinde Kastamonu, Kastamonu Vilâyet Matbaası 1933.

Akbıyık, Yaşar, Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999

Akbıyık, Yaşar, “Maraş’ın Düşman İşgalinden Kurtulmasında Atatürk’ün Rolü”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.V., S.X, Mart 1987.

Atatürk’ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri, IV, Ankara, 1991.

Boşnakoğlu, Hasan, İstiklâl Marşı Şairimizin İstiklâl Harbindeki Vaazları, İstanbul 1981

Çelik, Kemal, Milli Mücadele’de Adana Ve Havalisi (1918–1922), TTK, Ankara, 1999

Doğan, Orhan, “İngiliz ve Fransız İşgali Altındaki Maraş’ın Kurtuluş Mücadelesi (Önemli Olaylar-Öne Çıkan İsimler)”, Kahramanmaraş Tarihi ve Sanatı Üzerine, KSÜ Yayınları, Kahramanmaraş, 2008, s.251–274.

Doğan, Orhan, ”Milli Mücadele’de Maraş Ve Mustafa Kemal”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Dergisi, S.42, İstanbul, 2007.

Düzdağ, M.Ertuğrul, Safahat, İstanbul, 1987.

Düzdağ, M.Ertuğrul, Mehmed Akif Ersoy, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996, s. 103.

Erişirgil, M. Emin, Mehmet Akif- İslamcı Bir Şairin Romanı, Ankara 1956.

Ersoy, Mehmet Akif, Kur’ân-ı Kerim’den Ayetler, Mev’izeler (Der. Suat Zühtü Özalp), Sevinç Mat. Ankara 1968,

Eşref Edib, Sebîl’ür-Reşâd, “Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları”, H. 24 Cemaziye’l-Evvel 1339 Perşembe, (M. 3 Şubat 1921), R. 3 Şubat 1337, (M. 3 Şubat 1921), Sayı 467, Cilt 18, ss.296–304.

Eşref Edib Fergan, Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, C.I, İstanbul, 1938.

Eşref Edib Fergan, Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, C.I-II, İstanbul, 1938- 1939.

Eşref Edib Fergan, Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, (Tek Cilt, İlaveli 2.Baskı), İstanbul, 1960.

Gönen, Cengiz, Ulusal Kurtuluş Savaşının İlk Kahramanı MARAŞ, Ankara, 2005

<http://www.harbiforum.org/turkiyemiz/127131-mehmet-akif-ersoy-hayati-resimli.html>, 21.05.2011

İz, Mahir, Yılların İzi, (2. Baskı), İstanbul 1996.

Kabaklı, Ahmet, Mehmet Akif, İstanbul, 1984.

Kandemir, Feridun, Cumhuriyet Devrinde Siyasi Cinayetler, İstanbul 1955.

Kaplan Mehmet -İnci Enginün-Birol Emil vd., Devrin Yazarlarının Kalemıyla Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1992

Kerr, Stanley E., The Lions of Marash, Albany, 1973.

Kur’andan Ayetler ve Nesirler (Der. Ömer Rıza Doğrul), Yüksel Yayınevi, İstanbul 1944,

Mehmet Akif, İstiklâl Savaşı Hitabeleri - Manastırlı İsmail Hakkı, Vaizler, (Neşreden: Bahar Yayınevi), İstanbul 1983.

- Mısırlıoğlu, Kadir, Ali Şükrü Bey, İstanbul 1978.
- Özbaş, Mehmet Yusuf, DÂVA 1920 MARAŞLI-FRANSIZ HARBİ, (Tarihsiz).
- Öztürk, Ayhan, Milli Mücadele'de Gaziantep, Kayseri, 1994
- Pamuk, Bilgehan Bir Şehrin Direnişi Antep Savunması, İstanbul, 2009.
- Sarıhan, Zeki, Mehmet Akif, Kaynak Yay. İstanbul 1996.
- Sebîl'ür-Reşâd, No.464, 25 Teşrinisani 1336 (25 Kasım 1920).
- Sebîl'ür-Reşâd, C.18, S.468, 17 Şubat 1337 (17 Şubat 1921).
- Sebîl'ür-Reşâd, C. 19, S.469, 24 Şubat 1337 (24 Şubat 1921).
- Sebîl'ür-Reşâd, S.515, 31 Ağustos 1338 (1922).
- Sebîl'ür-Reşâd, S.516, 7 Eylül 1338 (1922).
- Sebîl'ür-Reşâd, S.518, 21 Eylül 1338 (1922).
- Sebîl'ür-Reşâd, (İkinci Dönem), C. 10, S.237, Ocak 1957.
- “Sırat-ı Müstakim ve Sebîl'ür-Reşâd Dergileri Bağlamında Mehmet Akif-Eşref Edib Dostluğu”,
<http://www.mehmetakifarastirmalari.com/index.php?option=com...Fad-dergileri...>
, 21.05.2011.
- Sonyel, Salahi R., Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, C. I, Ankara, 1987
- Türk İstiklal Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı (Hz: Tevfik Bıyıklıoğlu,), C I, Ankara,1962, s.44.
- Türkkorur, Yaşar, “Tarihte Kahramanmaraş”, Dünyada Madalyalı Tek Şehir, (64.Özel Sayı), Ankara, tarihsiz.

Sebîl'ür- Reşâd Journal and Eşref Edib's Article about Bravery of Maraş People and Ayntab People in National Struggle

In this study, some evaluations and researchments has been studied about "Maraş ve Ayıntabluların Kahramanlıkları" wich was written in Sebîl'ür Reşat magazine which was in Ottoman Turkish. Firstly, Sebîl'ür-Reşad magazine, which was identified with Mehmet Akif Ersoy and his close friend Eşref Edib, and contributed greatly to National Struggle was studied in this study. After mondrosarmistice the Country was faced wit occupation in the National Struggle years This magazine's articles had awakend the Turkish nation to have national concious. They struggled against the Greeks in West Anatolia by means of this concious, given by his articles.

As it is known that Ottoman was beaten in World War I so, Ottoman had to sign the Mondros ceasefire treatment. The Allies occupied point at issue places by showing the Seventh matter of the treatment. As the treatment, English occupied Mosul on 3rd November of 1918, occupied on Antep 1st January of 1919 and occupied Maraş on 22nd February of 1919.

On 15th October of 1919,England and France signed Syria treatment. As this treatment, France left its Petrol rights to England so, England would get Antep, Maraş, Urfa Sancaks by way of requital.

English occupation had continued 8 and half months on Maraş. On 29th of 1919, Two governments contacts finished about the exchanging of Maraş. A day later, French occupied Maraş (30th October of 1919). The events began immediately after occupation of Maraş. Especially, being killed of Sütçü İmam and attact to Turkish flat in Maraş Castle aroused Turks to National Struggle. After this event, Maraş Müdafaayı Hukuk Organization had been established by leading of Aslan Bey so, Maraş people began to National Struggle. This struggle continued from 28th January of 1920 to 11th February of 1920 as street wars. At least, French had to leave from Maraş 22 days later.

English who occupied Antep on 1st January of 1919 left Antep to French occupation in October of 1919,10 months later. On 29 October, negotiations completed on the delivery of Antep from English to French. On 5 November of 1919, the entire board of the Armenian volunteers of the French troops entered Antep. In this process, Islamiye Society (Cemiyet-i İslâmiye) had organized in Antep until it changes into the Society for Defence of Rights (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti). So, Central committee took over management of the war. On 1st April of 1920, A terrible war began between Turks and Armenians, the French in Antep. At the begining of January of 1920, there was shortage of food supplies in Antep.

Antep people struggled against the enemy and eleven months of hunger and misery but can't put in contact with the outside, and people of Antep can not get help so, at the end of eleven months they had to surrender the city to protect their honor by taking it guarantee. Thus, the French completely captured the City of Antep on 8 February of 1921 and delivered 11-point agreement was signed on 9th February then French left the city after they signed Ankara treatment on 20th October of 1921. Mehmet Akif supported heroic and determined National Struggle in Anatolia by publishing his articles in Sebîl'ür Reşad magazine in İstanbul as a

spiritual pioner of the struggle. On February 6, 1920, Mehmet akif said that National Struggle was a legal Struggle in his sermons in Balıkesir Zağanos Paşa Camii Chair and also in Nasrullah Camii On November 19, 1920. He had people organized to resist against the enemy. These sermon were published in Sebîl'ür Reşad magazine and delivered to different cities. Mustafa Kemal met with Mehmet Akif in Ankara and he stressed the importance of Sebîl'ür Reşad magazine and talked about its contribution to National Struggle and thanked to Mehmet Akif. After that 467th of Sebîl'ür Reşad magazine began to publish in Ankara, dated with 3 february 1921. Akif's largest work "Anthem" as a gift to the Turkish nation was published on February 17, 1921 in Sebîl'ür-Reşâd. The last issue of Sebîl'ür-Reşad published on April 12, 1923 in Ankara. It is understood that after the date of on April 12, 1923, Sebîl'ür-Reşad published in İstanbul. As It is understood that Sebîl'ür Reşad magazine's articles supported National Struggle in West Anatolia and Central Anatolia in National Struggle trend. Moreover Sebîl'ür Reşad magazine had become the voice of two cities' struggle in Southerneast Anatolia against enemy by publishing the article "*Maraş ve Ayıntabluların Kahramanlıkları*".

In this study, we began our study from this article to evaluate Struggle which started in Anatolia after the First World War within the framework of the national Struggle and Struggle in Antep, Maras by supporting the other research on the issue has been tried. In this sample article, named as "*Maraş ve Ayıntabluların Kahramanlıkları*", their honourable Struggle was narrated against the English and the French. This story was a both pleasure and sadness story, how people defend their land against enemy, which was narrated by (Kahraman) Maraş and (Gazi) Antep people who came to Sebîl'ür Reşad magazine throughout the occupation of the English and the French. It is a narrated story of sadness because Maraş and Antep people was in the line of death and life, they struggled against misery, hunger and also difficult winter circumstances heroically. It was a historical scene where there was Sütçü İmam, Şahin Bey, Şehit Kamil, Senem Ayşe, Muallim Hayrullah, Karayılan, Dr.Lütfi Köker and the others like them. they stood patiently and determined against the enemy. It is a pleasure story because Turks won their struggle against the enemy and they showed that Muslim Turks can give over everything at the sake of their land. They proteted their independency and got the enemy out. They declared Bayram their independent day.

As a result, our two elit cities were awarded "hero" and "veteran" titles and independency medals by TBMM and they have put rightful position in history.